

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

J.W. Dollekamp, Nunspeet

(Ver)slaaf(d)

Sinds het aantreden van het paarse kabinet worden de pleidooien voor het vrijgeven en legaliseren van drugs in ons land steeds luider. Ook minister Sorgdrager van justitie pleitte onlangs voor gereguleerde verstrekking van softdrugs om de overlast van de vele 'coffee-shops' en drugsgebonden criminaliteit terug te dringen. Toch lijkt dit een verkeerde aanpak van de drugsproblematiek.

Regulering

Drugsverslaving kan in grote lijnen op drie manieren worden bekeken: als rechtsprobleem, als medisch probleem of als economisch probleem. In het eerste geval worden drugsgebruik en drugshandel opgevat als overtredingen van de Nederlandse wet. Er is dus sprake van misdaden en misdaden moeten worden bestraft. Veelal verdwijnen verslaafden dan ook voor korte of langere tijd achter de tralies.

In het tweede geval (medisch probleem) is verslaving een lichamelijke en/of geestelijke ziekte. Zieken stop je niet in de gevangenis; je verzorgt ze en je probeert ze van de verslaving af te helpen.

Tot slot kan verslaving worden opgevat als economisch probleem. In die optiek vormen drugsgebruik en verslaving het probleem niet. Juist de slechte werking van de markt voor drugs (slechte kwaliteit, vuile spuiten, criminaliteit) als gevolg van het verbod op en de bestrijding van drugsgebruik vormt het probleem. De oplossing wordt dan ook gezocht in verbetering van de marktwerking (inclusief prijzen en kwaliteitscontrole) en 'normalisering' van het drugsgebruik. In deze

benadering passen de pleidooien voor legalisering van drugs en 'gereguleerde' verstrekking (vrije drugsverstrekking onder bepaalde voorwaarden).

Onmacht

Drugsverslaving is in sterke mate een cultuurprobleem. De visie erop en de oplossingen ervoor worden beïnvloed door het 'geestelijk klimaat' in Nederland. De Nederlandse cultuur wordt gekenmerkt door een grote nadruk op individuele vrijheid. De neiging van mensen om problemen van anderen van zich af te schuiven wordt daardoor versterkt. Vaak wordt geredeneerd: 'Zij kiezen toch zelf voor de drugs.'

Waarom zou ik mij ermee bemoeien? Ik heb genoeg aan mijn eigen problemen. Laat ze het zelf maar uitzoeken, zolang ze het maar niet bij mij voor de deur doen.'

Deze houding, die meer uiteen gevoel van onmacht dan uit onwil lijkt voort te komen, is kenmerkend voor het materialisme en de consumptie-drift in onze samenleving. Een Amerikaanse schrijfster noemde de drugscultuur dan ook terecht een symbool van de grotere, legale consumentencultuur met haar verslavende werking en harde consequenties voor wie niet mee kan komen.

Tegen deze achtergrond is een keuze voor legalisering en regulering gevaarlijk. Hierdoor worden mensen het meest gesterkt in een houding van afschuiven. We vinden drugsverslaving dan of geen probleem of we laten drugsverslaafden met het probleem alleen. Het is echter bekend dat verslaafden uit zichzelf alle problemen uit de weg gaan en daarom juist anderen

nodig hebben om te strijden tegen hun verslaving.

(Ver)slaaf(d)

Ondanks hun goede bedoelingen lijken voorstanders van legalisering en regulering verslaafden in de steek te laten. Wellicht leiden vrije verstrekking van drugs of legalisering tot beperking van overlast en drugsgebonden criminaliteit. Tegelijkertijd dreigen de verslaafden echter uit het beeld te verdwijnen, terwijl er bijna geen verslaafde is die plezier of geluk ontleent aan zijn verslaving.

Ik moest hierbij denken aan een passage uit het boek *Kingdoms in conflict* van Charles Colson. Daarin schrijft hij over de strijd van de Engelse christenpoliticus William Wilberforce in de 18e en 19e eeuw voor afschaffing van de slavernij. Toen Wilberforce zich tegen een ogenschijnlijke meerderheid in het parlement in sterk bleef maken voor afschaffing nam een goedbedoelende ambtenaar hem eens apart.

'Meneer Wilberforce', zei hij, 'u kunt niet verwachten de steun van de meerderheid te verkrijgen voor zo'n maatregel. U en ik hebben genoeg van het leven gezien om te weten dat mensen er niet toe kunnen worden bewogen in strijd met hun eigen belang te handelen door zulke abstracte argumenten'... 'Wilberforce ging naar huis, zijn hart verscheurd door de afgrijselijke notie van *abstracte argumenten*, terwijl duizenden mannen en vrouwen leden onder het juk van de slavernij' (p. 107). Christenen zijn waarlijk vrijgemaakt van de zonde en de gebrokenheid van deze wereld in Christus (Galaten 5:1). Laten wij ook anderen geen slavenjuk opleggen.

in dit nummer

83 J.H. Veeffkind, **Als Pasen en Pinksteren op één dag vallen...** 84 J.M. Mudde, **De samenleving verandert. En de kerk...?** 86 W.J. v.d. Linde, **Gezin – Zin of geen zin** 88 C.J. Bos, **Genetica en evolutie** 90 D. Holwerda, **Petrus over de zondvloed** 92 M.R. van den Berg, **Zoeken en gevonden worden** 93 C.N. van der Ziel, **Achtergebleven? Ander nieuws uit Zuid-Suriname**

39e jaargang – nr. 5 – 10 maart 1995



Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1995

1 APRIL JAARVERGADERING OPBOUW; SPREKER: PROF.DR J.G. KNOL; ONDERWERP: DE ZORGVRAGENDE MENS EN HET BEELD GODS.

- 13 mei Ambtsdragerskonferentie Landelijk Samenwerkingsoverleg NGK-CGK; 10.30 uur te Almere
- 13 mei Zendingsvoorjaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
- 13 mei SOS-jaarvergadering te Amersfoort
- 18 mei Jubileumbijeenkomst Stichting Emeritaats Voorziening; 16.00 uur te Utrecht
Voorjaarsvergadering Stichting Emeritaats Voorziening; 19.00 uur te Utrecht
- 20 mei Voortgezette Landelijke Vergadering Apeldoorn (Vrouw in diakenambt)
- 16 sept. Landelijke Vrouwencontactdag te Enschede; spreker: ds Jan Mudde
- 18 sept. Symposium 25 jaar STAGG te Amersfoort
- 23 sept. Voorgezette Landelijke Vergadering Apeldoorn (AKS)
- 18 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken

In de komende nummers (o.a.):

M.R. v.d. Berg, Vragen van toen – vragen van nu
M.R. v.d. Berg, Zoeken en gevonden worden
G. v.d. Brink, Doopformulier (herziene versie)
G. v.d. Brink, Schuldig lijden en de dienst der barmhartigheid
R.R. Ganzevoort, Hoe houden we de kerk bij de jeugd
J.J. Lakerveld, Hoe houden we de jeugd bij de kerk?
A. Troost, Theologische scheppingleer
J.H. Veefkind, Niet door geweld maar door geest
J.H. Veefkind, Het bloed der martelaren is een zaad
J.H. Veefkind, Buiten de kerk geen zaligheid
H.R.S. van der Veen, Het lied van de christelijke gemeente
Henk van der Velde, Vulkanen in Indonesië

Bent u al lid van de Persvereniging

die OPBOUW uitgeeft? De contributies van leden dragen bij aan de instandhouding van ons blad. U wordt lid als u min. f 25,- overmaakt op giro 404945 tnv Opbouw, Nieuwerkerk/IJssel, met vermelding: 'Persvereniging'.



Reformatische Hogeschool te Zwolle

RUIME MOGELIJKHEDEN VOOR BIJBELGETROUWE

THEOLOGISCHE VORMING – studie in deeltijd voor jong en oud –

- * Algemeen vormend jaar
- * Erkende tweedegraads opleiding Theologie
- * Erkende eerstegraads opleiding Theologie
- * Mogelijkheden voor doorstroming naar Universitaire studie

Interesse?

Kom zaterdag 11 maart naar de Open Dag!

Plaats en tijd: Chr. LEAO, Jan Buschstraat 6, Zwolle. Aanvang: 10.00 uur.
Naast algemene informatie over de opleiding kunnen er ook lessen worden bijgewoond. Er wordt les gegeven op zaterdag van 9.30-16.00 uur.
Bel voor informatie naar: dhr. B. Houvast, 038-541076.



J.H. Veefkind, Krommenie

Als Pasen en Pinksteren op één dag vallen...

Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid en een geestelijk lichaam opgewekt (1 Kor. 15:44)

Ik ben een *lijn*. Ik heb één afmeting: lengte. Ik kan me niet voorstellen hoe het is om er nog een afmeting bij te hebben. Ze zeggen dat het bestaat. Ze noemen het 'vierkant'. Maar ik weet niet waar ze het over hebben.

Ik ben een *vierkant*. Ik ben een lijn met een afmeting erbij: lengte en breedte. Ik kan me niet voorstellen hoe het is om er nog een afmeting bij te hebben. Ze zeggen dat het bestaat. Ze noemen het 'doos'. Maar ik weet niet waar ze het over hebben.

Ik ben een *doos*. Ik ben een vierkant met een afmeting erbij: lengte, breedte en hoogte. Ik kan me niet voorstellen hoe het is om er nog een afmeting bij te hebben. Ze zeggen dat het bestaat. Ze noemen het een 'vier-dimensionaal lichaam'. Maar ik weet niet waar ze het over hebben.

Ik ben een *vier-dimensionaal lichaam*. Ik ben een doos met een afmeting erbij: lengte, breedte, hoogte en 'vierte'. En ik ben een *mens*. Ik heb een *natuurlijk lichaam*. Als je mij wilt inschalen: ik zit op het doos-niveau. Ik heb drie afmetingen: lengte, breedte en hoogte. Ik kan me niet voorstellen hoe het zal zijn als ik er nog een dimensie bij heb. Ze zeggen dat het bestaat. Ze noemen het een *geestelijk lichaam*. Maar ik weet niet waar ze het over hebben.

Weet je: ik kijk uit naar de bevrijding van mijn doodslichaam. Niet dat ik mijn lichaam *kwijt* wil. Ik wil mijn lichaam juist *houden*, maar dan wel als een lichaam dat vrij is van zonde en dood. Precies dit zal Jezus doen: Hij zal mijn vernederd lichaam veranderen. Het krijgt een andere structuur.

Je staat hier voor twee vragen. De vraag naar het *dat* en de vraag naar het *hoe* van de opstanding. Ongelovigen ontkennen het 'dat' op grond van het 'hoe': ik kan het me niet voorstellen, en dus bestaat het niet.

Dàn ben je stom bezig! 'Dwaas', zegt de bijbel. En een dwaas is iemand die zijn verstand niet gebruikt. Denk nou 'es even na! Het *dat* van de opstanding – vergelijk dit dan maar met koren, groente of bloemen...

'Wat zaai je, buurman?'

'O eh, maïs en worteltjes en goudsbloemen'.

'Zeg, hou jou een ander voor de mal! Dat zijn toch geen kolven, dat zijn korreltjes! En je stopt daar toch geen wortels en goudsbloemen in grond, het zijn piepkleine zaadjes, man!'

'Nou, jij bent ook niet goed wijs, zeg. Die korreltjes en zaadjes moeten toch eerst afsterven en ontkiemen. Dàn groeien er toch maïskolven, wortels en goudsbloemen uit!'

En als je opkijkt, blijkt dat je buurman Paulus heet...

In heel Gods schepping ontstaat er na afsterving van het zaad nieuw leven en een veelvoud van vruchten.

Het *hoe* van de opstanding – vergelijk dit eens met hemelse en aardse lichamen. Je hebt het lichamen van mensen, dieren, vogels, vissen, schepselen op de aarde, schepselen in de ruimte, zon, maan, sterren, de ene ster en de andere ster. Al deze lichamen zitten anders in elkaar en elk heeft zijn eigen schoonheid. Er is niet één soort lichaam, er zijn *-tig* soorten van lichamen.

In heel Gods schepping is er een grote verscheidenheid van lichamen en vormen.

Pas dit toe op de opstanding der doden, en je hebt de clou begrepen!

Wat ik *hier en nu* aan lichamelijk en geestelijk schoon zie, is niet het enige menselijke schoon dat er bestaat. In de onuitputtelijke ideeënwereld van God bestaan er veel meer en veel grotere mogelijkheden dan ik zie, hoor of kan bedenken. Wat geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en wat in geen mensenhart is opgekomen – alwat God bereid heeft voor wie Hem liefhebben...

Opstanding der doden – onmogelijk?

Voor mij ja, maar voor God niet!

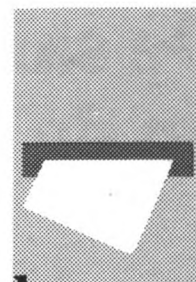
Ik word begraven en mijn lichaam gaat tot ontbinding over. Maar het lichaam dat ik terugkrijg, gaat nooit meer te gronde. Letterlijk: mijn nieuwe lichaam gaat *nooit meer te gronde*.

Wij hebben het over een 'eervolle' begrafenis. Nou, begraven-worden – daar is geen eer aan te behalen, en het is in strijd met alles wat God bedoelt. Maar het lichaam dat ik terugkrijg, zal geen gebreken meer vertonen en zal ook niet nog eens kapot kunnen gaan. Je wordt oud en je wilt wat. Juist als je oud wordt, wil je wat. Wel, dat zal ik krijgen: *eeuwige roem*!

Ik ben zó kwetsbaar. Mijn afweersysteem tegen de dood is alles behalve waterdicht. Daar helpen geen medicatie en transplantatie aan. Uiteindelijk verliest elke dokter het gevecht tegen de dood. Maar mijn nieuwe lichaam kent geen vermoeidheid, zwakheid, pijn, futloosheid. Ik zal *altijd fit* zijn.

Ik krijg een Geestelijk lichaam. Niet een lichaam dat *uit* geest bestaat. Zodat ik een soort spook word. Nee, een lichaam dat *door* de Geest bestaat. Een lichaam dat van top tot teen, van binnen en van buiten door de heilige Geest van Jezus en van God zelf wordt beheerst. *Ik krijg de Geest...*

...Als Pasen en Pinksteren op één dag vallen. Dus bij de Wederkomst!



Ingezonden

Een nieuw credo?

Broeder Luth heeft zich ingespannen voor een andere melodie; broeder Van Helden breidt dat nog uit met aanpassing van het Nederlands naar dat van de 20e eeuw en en passant nog van de eigenlijke belijdenistekst ook. Wat beide broeders m.i. over het hoofd zien hoop ik met onderstaande regels duidelijk te maken.

Onlangs was ik als dirigent geroepen met mijn cantorij een oecumenische dienst op te luisteren. In die dienst zong ook een R.K. mannenkoor. Zij verzorgden de 'standaard'-delen van de liturgie, de cantorij zorgde voor de opulstering met psalmen en gezangen.

Toen het 'credo' aan de orde kwam, zongen de R.K.-broeders iets dat zoveel verwantschap vertoonde met de zetting van Van Westering, dat ik er helemaal blij van werd. Zó heeft de kerk van eeuw tot eeuw en op allerlei plaatsen op deze wereld haar geloof mogen belijden. We kunnen op onze eigen wijze en naar onze eigen aard zoveel zingen in onze erediensten. Is het dan niet heerlijk om over de grenzen heen in gemeenschap met de kerk van alle tijden en van alle plaatsen ons geloof te belijden? Voor mij persoonlijk hét argument om hierin niets te veranderen.

Wil je toch iets doen aan onze gezongen-credopraktijk, begin dan eerst met een pittiger tempo. Als de gemeente zingend de kans krijgt te spreken van haar geloof, compleet met aandacht voor de belangrijke woorden, waar mogelijk muzikaal ondersteunt, dan is Van Westering uitstekend te zingen. Onze vrijgemaakte broeders hebben trouwens in hun kerkboek nog een tweede melodie, stammend uit Straatsburg, dus de 16e eeuw. Naar mijn gevoel tegen de achtergrond van belijden met de kerk van *alle eeuwen en alle plaatsen* altijd beter dan nationale pogingen uit de 20e eeuw.

F. van Egmond, Oudorp (Alkmaar)



J.M. Mudde, Enschede

De samenleving verandert. En de kerk...?

Zaterdag 26 februari jl. werd in 'De Wittenberg' te Zeist de eerste konferentie voor Nederlands Gereformeerde studenten gehouden. Het boeiende thema van de dag luidde: 'De samenleving verandert. En de kerk...?' Twee lezingen werden er gehouden, de eerste door ondergetekende, de tweede door ds. H. de Jong. De blikrichting van de eerste lezing was 'van buiten naar binnen': welke gevolgen hebben de veranderingen binnen de samenleving voor de kerk? De blikrichting van de tweede lezing was 'van binnen naar buiten': welke rol kan de kerk nog spelen in een veranderde, gesekeulariseerde samenleving? Beide lezingen zullen de komende tijd in 'Opbouw' geplaatst worden. Mijn lezing begint met een situatieschets. De eerste stelling luidt:

1. De samenleving verandert en met de samenleving verandert de kerk, de Nederlands Gereformeerde Kerken niet minder dan de andere.

Tumult om een gleufhoedje

De naam van wijlen ds. H.J. de Groot zal jullie heel weinig zeggen. Hij was predikant in de Nederlands Hervormde Kerk vanaf ongeveer 1900-1941, het jaar dat hij stierf. De boeken die ik van hem heb, bevatten schetsen over de pastorale en gemeentelijke praktijk van zijn tijd. Het zijn stukjes met een glimlach, nog altijd aardig om te lezen, al zijn ze wat breed-sprakig. Dat meteen al is opvallend: de stukjes stammen kennelijk uit een tijd, dat men meer tijd had om 'to the point' te komen. Eén van de verhaaltjes heet 'Kleervrijheid'. Het begint ermee, dat ds. De Groot door enkele zeer rechtzinnige en rechtlijnige kerkeraadsleden verzocht wordt niet langer met een gleufhoedje op door de stad te lopen. „Dominee moet gaan, zoals het een dominee betaamt”, en dat is met een hoge hoed op het hoofd. Na enig tegenstribbelen geeft dominee toe. De volgende morgen maakt hij zijn dagelijkse gang naar het badhuis van het dorp. Niet in zijn gewone kloffie, maar keurig in zwarte jas, met witte das en de hoge hoed op het hoofd. Dit veroorzaakt zoveel hilariteit in het stadje – naar het badhuis in ambtskledij –, dat ds. De Groot drie ochtenden lang niets anders ziet dan hem bespiedende en voor hem wegduikende mensen. Uiteindelijk haalt de kerkeraad bakzeil: zó wordt de waarheid van het ambt meer te grabbel gegooit, dan door het te frivoool geachte gleufhoedje. Een voorval van amper 90 jaar geleden, maar aan alle kanten proef je de afstand tot de tegenwoordige tijd. Veranderde leefomstandigheden: badhuizen zijn reeds lang voltooid verleden tijd. Veranderd vervoer: wandelende dominees zijn fietsende en autorijdende dominees geworden. Een veranderde kijk op de predikant: het idee dat

een stad uitloopt voor de kledij van een dominee. En in het verlengde hiervan veranderde gezagsverhoudingen binnen de samenleving. Konklusie: met de samenleving is ook de kerk veranderd.

Inventarisatie

Laten we de veranderingen in vogelvlucht eens aanstippen. Een van de meest opvallende verschijnselen is de ongelofelijke vlucht die *elektronica en techniek* genomen hebben. De wijze van huishouden en vervoer, en produktieprocessen en communicatiemiddelen, de medische technieken en het betalingsverkeer, t.o.v. de 19e eeuw is het, alsof je op een andere planeet gekomen bent. En geen kerklid dat niet met deze ontwikkelingen is meegegroei, terwijl de konsekwenties ervan toch gigantisch zijn. Door bijv. de prominente plaats van de T.V. in de huiskamer zijn sociale patronen en tijdsbesteding veranderd, is de wereld kleiner geworden, komen het extreem goede en mooie en het extreem kwade en lelijke door één druk op de knop in volle hevigheid op je af. Ander voorbeeld: door het gebruik van voorbehoedsmiddelen heeft de gezinsplanning haar intrede gedaan en met de gezinsplanning het kleine gezin en met het kleine gezin een toenemende aandacht voor het individu. Verder, auto, PC, telefoon en fax zijn magnifieke uitvindingen, maar mede oorzaak van een sterk verhoogd levenstempo en – dus – een boel stress. De ontwikkelingen op medisch gebied hebben – behalve een hoger gezondheidspeil en een aanmerkelijke verlenging van de gemiddelde levensduur – ook gevolgen voor omgang met door en leven in de samenleving. Denk maar aan de discussies rond abortus, IVF, KID (kunstmatige inseminatie m.b.v. donor) en vragen rond euthanasie. Ik doe maar een greep uit het vele. Dit alles speelt in de samenleving, dit alles speelt in de kerk. En dan heb ik het alleen nog maar gehad over de technische ontwikkelingen en de gevolgen daarvan.

Je kunt ook andere maatschappelijke ontwikkelingen noemen. De toename van de *welvaart* en in het spoor daarvan een sterk veranderd bestedingspatroon: meer luxe-artikelen, de opkomst van een body-cultuur, een veranderde vakantiecultuur enz. De veel hogere *schoonheidsgraad* heeft directe gevolgen voor de gezagsverhoudingen binnen de samenleving gehad. Jan met de pet kan in principe burgemeester of dominee worden. Ook de verhoudingen tussen *man en vrouw* is sterk veranderd. Van een cultuur waarin de vader vanzelfsprekend hoofd van het gezin en kostwinner was tot een cultuur waarin gekozen kan worden wiens achternaam het kind zal

dragen – die van de vader of de moeder – en vele vrouwen een betaalde baan hebben. Ook deze ontwikkeling gaat niet aan de kerk voorbij. Soms laat ik m'n catechisanten wel eens aan hun ouders vragen waaruit blijkt, dat vader het hoofd van het gezin is. De antwoorden die ik dan terugkrijg variëren van 'Ze weten het niet' tot 'Als ze het bij heel moeilijke beslissingen niet eens zijn, hakt mijn vader de knoop door'. Part- of full-time werkende moeders zijn in onze kerken ook geen zeldzaamheid meer. Uit alles blijkt, dat al de ouders van mijn catechisanten kinderen van hun tijd zijn. Ook met ontwikkelingen op het vlak van de relatievorming – sex in verkerings-tijd, wisselende partners, samenwonen – krijg je in de kerk direkt te maken.

Sekularisatie

Eén laatste – buitengewoon ingrijpende – ontwikkeling betreft de rol van de kerk en het geloof in de HERE God in onze samenleving. Onze samenleving heeft een proces van sekularisatie ondergaan. Dat betekent allereerst, dat de kerk geen rol van betekenis meer in de samenleving speelt. De invloed van de kerk is beperkt tot het religieuze leven van de mens. De terreinen van politiek, economie, onderwijs en wetenschappen etc. zijn aan de invloedssfeer van de kerk onttrokken. Het tweede is, dat geloof en kerk voor vele landgenoten hebben afgedaan. Velen geloven nog wel in 'iets', maar het funktioneert niet in het leven als een bron van inspiratie en vernieuwing, en al helemaal is daar de kerk niet bij nodig. Veel andere landgenoten geloven helemaal niets meer. Hun levensperspektief is zo plat als een dubbeltje. Het ontstaan van plant, dier en mens is een op bepaalde wetmatigheden gebaseerde toevalstreffer. Dood is dood. En nu vindt er een gestage leegloop van de kerken plaats. Behoorde eind 19e eeuw nog 98% van ons volk bij een kerk, momenteel is dat percentage gehalveerd en de toekomst ziet er nog weer somberder uit. Slechts een kwart van de jongeren is in meer of mindere mate op de kerk betrokken. Tussen haakjes, de criminaliteit is sinds deze ontwikkeling ook verveelvoudigd en de liefde is behoorlijk aan het verkillen... Maar dat terzijde. Onze samenleving is een – zoals dat heet – pluriforme en plurinorme samenleving geworden. Kernwoorden zijn: tolerantie, respect en religieuze onverschilligheid. „Dat geloof jij, met alle respect, ik zie het anders”. Het algemeen gevoelen is dat waarheid niet bestaat en dat het kernbelijden van de kerk: Jezus is de Weg en de Waarheid en het Leven een onhoudbare pretentie is, die andersdenkenden diskwalificeert. Ook deze processen werken door in onze kerken. Wij hebben met ontkerkelijking te maken, niet in dezelfde mate als de grote kerken, maar desondanks niet minder aanwijsbaar. En een religieuze neutraliteit valt soms te proeven. Hebben we het over de uniciteit van het geloof in Christus, dan hoor ik wel: „Ik geloof wel in Jezus, maar ik zal het anderen niet opleggen”. Uiterst huiverig



ook zijn we om elkaar aan te spreken op onze levensstijl, indien dat nodig mocht zijn. Dan immers kom je iemands privéfeer binnen...?

Kerkmensen zijn mensen

Uit alles blijkt, dat de kerk ten volle in het veranderingsproces van de samenleving is opgenomen. Dat is niet anders, en dat kan ook niet anders. De kerk is niet een apart segment in de samenleving, dat los van alle ontwikkelingen in de maatschappij een eigen bestaan leidt. De kerk is samenleving, maakt daarvan deel uit, is er door duizend draden mee verweven. Kerkmensen zijn om te beginnen mensen, net zo gefascineerd door techniek, net zo onwetend t.a.v. de gevolgen van het gebruik ervan, net zo gemakzuchtig en op comfort gericht, net zo genietend van het goede des levens en het schone, net zo verleidbaar en zondig.

Een ontzuilde kerk

De enige manier om als kerk de veranderingen binnen de samenleving buiten de deur te houden is in een volstrekt isolement gelegen. Dit echter is niet alleen onwenselijk (hoe kan zo'n kerk ooit zoutend zout en lichtend licht zijn), maar ook onmogelijk. Paulus zegt al dat we onmogelijk de wereld kunnen mijden, want dan zouden we uit de wereld weg moeten gaan (1 Kor. 5:10)! Hetgeen zeker voor de Nederlands Gereformeerde Kerken opgaat.

Vergelijk je onze kerken met andere kerkverbanden van orthodoxe snit, dan moet je zelfs zeggen, dat wij extra gevoelig zijn voor de veranderingen in de samenleving. Zowel de bevindelijk-gereformeerden als de Geref. Kerk (Vrijg.) hebben een veel geslotener

structuur. Dat die bij ons ontbreekt heeft met onze ontstaansgeschiedenis te maken. Tot eind zestiger jaren maakten wij deel uit van de Geref. Kerken (Vrijg.). We vormden toen nog een kleine gereformeerde zuil, waarin je van de wieg tot het graf vertoeven kon. Je ging naar een geref. school, las een geref. krant, stemde op een geref. politieke partij, zat op de geref. gym- of voetbalvereniging, werd lid van een geref. studentenvereniging en ongetwijfeld sla ik nog het nodige over. Hierachter zat opzet. In navolging van Abraham Kuiper werd gesteld: „In het isolement ligt onze kracht”. Feit is dat dit sterk zelfstandige bestaan vele maatschappelijke ontwikkelingen een tijdlang geremd heeft. Toen wij echter eind zestiger jaren buiten al deze verbanden werden gezet viel deze remmende structuur weg. Zodoende zijn onze kerken voor de ontwikkelingen in de samenleving extra gevoelig. Zo heb ik ooit gedacht, het voorbeeld is wat infantiel, dat je de mate waarin een kerkelijke gemeenschap door de maatschappelijke ontwikkelingen bepaald wordt, kunt aflezen aan het gemiddelde kindertal per gezin in die kerk. De Geref. Gem. en Geref. Bond tellen gemiddeld 6 à 7 kinderen, de Geref. Kerk (Vrijg.) gemiddeld 4 à 5, de Chr. Geref. Kerken 3 à 4 en de Ned. Geref. Kerken 2 à 3. ... Maar, zelfs al waren we van de Geref. (Vrijg.) zuil deel blijven uitmaken, dan nog hadden bepaalde ontwikkelingen zich doorgezet. Het is onmogelijk om met behulp van organisatorische middelen veranderingen in de samenleving buiten te sluiten. Vroeg of later komen dezelfde vragen op je af, maak je dezelfde ontwikkelingen door. Wij kregen er alleen wat eerder mee te maken dan de andere kleine orthodoxe kerken.

Niet één pot nat

Met dit alles is niet gezegd dat kerk en samenleving helemaal met elkaar samenvallen. Om één voorbeeld te noemen: twee jaar geleden publiceerde het dagblad Trouw een onderzoek naar het geefgedrag van Nederlanders². O.a. werd onderzocht welk bedrag over een periode van negen maanden aan geldgeschenken weggegeven werden. Hierbij moet je o.a. denken aan giften voor het goede doel, kerkelijke bijdragen etc. Dit bedrag werd gerelateerd aan het lidmaatschap van de kerk en wat bleek? De onkerkelijke groep had over die periode gemiddeld f 289,- gegeven, de rooms-katholieken gemiddeld f 350,-, de hervormden f 708,- en de gereformeerden f 1262,-. Sowieso sprongen de gereformeerden er uit als mensen die gemiddeld meer dan anderen vrijwilligerswerk deden en gastvrij waren. Een direct verband dus tussen geefgedrag en christen zijn.

Er zullen ongetwijfeld meer statistisch waarneembare verschillen zijn. Kerk en samenleving zijn niet één pot nat. Desondanks is de grens een hele vage, een vloeiende. Regent het in de samenleving, dan druppelt het minimaal in de kerk en zeker in de Nederlands Gereformeerde.

De vraag waar we voor staan, luidt: Hoe reageer je als kerk intern op al die verschillende maatschappelijke ontwikkelingen? Hoe verwerk je alles wat vanuit de samenleving onvermijdelijk op je af komt?

Noten

1 Te vinden in 'Schaap en bok in één hok', Amsterdam, z.j., pag. 116-121.

2 Aafke Komter en Kees Schuyt, Geven in Nederland, uitgave Trouw, 1993, pag. 56



Pastorale notitie

J.H. Veefkind

Dixieland op De Vrijthof - In memoriam 5 -

Een niet onbegaafde man.

Veel-lezer. Engels en Nederlands. Fijne pen, reclame en impressies. Miniatuurtjes in kranten en bladen. Slagzin toen onze kerk werd gebouwd: 'Heien maakt herrie, het evangelie geeft rust'. Gewaardeerd docent. Conservatief. Gesteld op 'performance'. Overtuigd gereformeerde, belijdender dan menig-een zou denken. De kerk in het midden: de preek, de doop, het avondmaal. Genietend van het goede leven: dixieland op het Vrijthof.

En toch, en toch...

Een schoolkameraad die een punt beter is dan hij...

Een landmijn... Hij schreef er zelf over: „Toen ik op 16-jarige leeftijd mijn rechteronderbeen verloor, zei de prof. die het er afgesnoeid had: 'Jochie, je krijgt een pracht van een kunstbeen en dan loop je weer als een kievit'. 'Loop ik dan niet gek?' vroeg ik. 'Ach, wie loopt er normaal?' zei de prof.' Zelfspot, ja, maar ook een levenslange handicap. Gecamoufleerd minderwaardigheidsgevoel... Problemen, tientallen jaren problemen – persoonlijk, in gezin en maatschappij. Strijd met alles en iedereen, vooral met zichzelf... Twee zinnen die hem uit het hart gegrepen konden zijn: „Wie toch onder de mensen weet wat in de mens is, dan des mensen eigen geest die in hem is?” En zelfs dit niet eens, want: „Zo vind ik dan deze regel: als ik het goede wens te doen, is het kwade bij mij aanwezig.” En tenslotte: het aftakelende lichaam, 'broeder Ezel' zozegd. Het leven dat zo goed is en het leven dat zo schrijnt: dixieland op het Vrijthof.

Niemand van ons is in staat geweest om zijn problemen op te lossen. Dit lag aan ons. Maar dit lag ook aan hem. Er komt een tijd dat je het niet zelf meer kunt

doen. Dan kun je alleen nog maar bidden: „Doet U het maar!”

Een maand voor zijn dood schreef hij een stukje over Kees, of – schreef Kees een stukje over hem?

Hij had Kees ontmoet in het park. „Die zomer zagen we elkaar minstens tweemaal per week. Totdat hij er ineens niet meer zat. Iemand Anders had hem geroepen...”

Zoals in de rouwbrief staat: „Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.” Rust. 'Anapausis' staat er eigenlijk. Pauze. Heien maakt herrie, het evangelie geeft rust. Ik luister naar het openingskoor van de Matthäus-Passion:

„Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen. Sehet! Wen? Den Bräutigam! / Seht ihn! Wie? Als wie ein Lamm! Sehet! Was? Seht die Geduld! / Seht! Wohin? Auf unsre Schuld!” Maar hoog daar overheen zingen de sopranen:

„O Lam van God, onschuldig geslacht aan 't kruis der schande, te allen tijd geduldig bereid ten offerande.

Gij hebt de schuld gedragen, nu is de dood verslagen. Erbarm U onzer, o Jezus!” Dixieland op het Vrijthof!



W.J. v.d. Linde, Ede

Gezin – Zin of geen zin¹

I. Karakterisering van onze tijd

Lea Dasberg vertelt in één van haar boeken hoe zij de verschrikkelijke tijd van het concentratiekamp kon doorstaan, omdat ze dacht aan de handen van haar moeder, die ze als kind op haar hoofd voelde.

De zoon van de eerste Amerikaanse ambassadeur Adams in Londen schreef, toen hij acht jaar was, in zijn dagboek „Heb met vader gevist, de fijnste dag van m'n leven. Heb die dag nooit vergeten". En dan zegt hij dat die dag een grote invloed heeft gehad op zijn leven. En Adams zelf, de vader? Hij had ook iets geschreven van die dag. Dit: „Vis-sen geweest met m'n zoontje". Meer niet. Maar wat een invloed voor de jonge Brook!

Leg daar eens naast de volle agenda's van vandaag. Ouders zijn meer bezig met zichzelf en met hun carrière dan met hun kinderen. Een enquête in de V.S. laat zien hoe weinig tijd vaders met hun kinderen doorbrengen. Voor kinderen van twee tot twaalf jaar hebben ze twaalf minuten per dag. Gezamenlijk eten is er bijna niet. Het is de magnetron-tijd, de snelle hap, want de agenda is zo vol.

Is het een wonder, dat bij veel jongeren een gevoel van eenzaamheid naar boven komt? „Niemand geeft om mij". Volgens het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau 1994 overweegt één op de vijf jongeren in Nederland zelfmoord. Van de 10-24-jarigen die in '91 overleden, pleegde 5% zelfmoord. De dichter Marsman zei: „Ik sta alleen. Geen God of maatschappij die mijn bestaan betreft in een bezielde verband". 20% van de jongeren is niet gelukkig. Als u bedenkt, dat er zo'n twee en een half miljoen jongeren zijn tussen de 15 en 25 jaar. 20% van hen, dat is zo'n half miljoen, is niet gelukkig. Zit met zichzelf in de knoop. Crisistoestanden, omdat ze geen werk krijgen. Heibel thuis. Gefrustreerd, dat de kindertijd zo snel voorbij gaat. Een zeventien-jarig meisje zegt: „Ik wil niet volwassen worden, omdat ik te snel volwassen ben geworden." Het leven is voor haar een eenzaam avontuur, zonder idealen en illusies. Zoals dat meisje, de 25 al gepasseerd en gestorven aan ieders belangstelling, in haar auto'tje na haar dode kantoortijd naar haar flatje rijdt. Weer alleen op haar kamer. Eenzaamheid is een verschrikking.

En God? In Psalm 27 is ook zo'n eenzaam mens aan het woord. „Al hebben mijn vader en moeder mij verlaten, toch neemt de Here mij aan". Ja, dat geldt voor deze dichter. Maar voor de meesten verdwijnt God achter de dingen van deze wereld. Volgens het al genoemde SCP-rapport, dat het onderzoek onder 15.000 scholieren in kaart bracht, hecht slechts 14% veel waarde aan geloof. Dat cijfer is nog geflatteerd, omdat ook Turkse en Marokkaanse

jongeren in het onderzoek betrokken waren. Deze scoren namelijk wel hoog! Onze kinderen leven in een gesecculariseerde wereld. Onze zoon vertelde hoe in de klas de godsdienstleraar had gevraagd: Wie gelooft, omdat de ouders ook geloven? Elf vingers gingen omhoog. Wie gelooft niet? Veertien vingers omhoog. Wie gelooft persoonlijk? Twee vingers.

In 1970 was in ons land 41% onkerkelijk. In 1992 71%!

De secularisatie is begonnen zo'n vijfhonderd jaar geleden in de tijd van de Renaissance: De mens is vrij, onafhankelijk. Ook van God. Dat liep uit op de stelling van Nietzsche: 'God is dood'. En dat zie je vandaag. Met God wordt geen rekening meer gehouden. Een wereld zonder God. Een gesloten wereld. Zelfs uiterlijke dingen die aan God herinneren, verdwijnen. In de troonrede van het paars kabinet wordt de naam God niet meer genoemd. God is misschien nog wel boven deze wereld, maar Hij is er niet meer in. Een vrouw die in het centrum van Ede woonde, verhuisde naar de Rietkampen, een nieuwe wijk. Ze heeft het daar prima naar de zin. Vanwege het nieuwe huis zeker? Ja, dat ook. Maar vooral omdat ze 's zondagsmorgens niet meer de klokken hoort luiden. Dat herinnerde haar te veel aan God. Onze tijd wordt ook gekenmerkt door het individualisme. Individu – dat is: losgepeld uit de samenhang. Er treedt een enorme verzakelijking op. Een man op het bedrijf wordt nooit gevraagd, hoe het met zijn vrouw gaat en daar vindt men het gans egaal of z'n kind sterft en z'n huwelijk strandt.

Ook het gezin gaat kapot door individualisme. Daar kan het zo gaan als op een autosnelweg met twee banen naast elkaar: Er is gemeenschap via de weg, men houdt rekening met elkaar, maar er is geen enkele verbondenheid. Men kijkt naar elkaar, maar men ziet elkaar niet. Ieder gaat z'n eigen gang. „Waar is Pa vanavond?" vraagt de zoon. „Pa? Die zal wel weer overwerken". „Overwerken?" Ze haalt onverschillig de schouders op. Ze hebben geen zorg meer voor elkaar. Ieder is onafhankelijk. Auto-noom. Het huis is een hotel geworden. Of – nog erger – een motel, waar de vreemden van de snelweg even langs komen om te slapen en voor de snelle hap.

Gaat het in de zgn. christelijke gezinnen beter? Dat valt nog te bezien. Aan een meisje uit een christelijk gezin, dat zei „Ik heb geen relatie met God. Hij is zo ver weg" werd gevraagd: „Kun je er met je ouders over praten?" Ze antwoordde: „Nee, m'n vader is ouderling, maar ik heb nog nooit met hem over het geloof gepraat. Soms doe ik dat met m'n moeder. Dan is ze er verbaasd over wat ik er allemaal uitgooi, maar ze neemt me wel serieus."

Voor veel ouders is geloof: geloven

volgens het boekje. Ze kennen het vaste stramien: Bidden – eten – bijbelen – danken – borden stapelen – afwassen. Geen persoonlijke relatie met God. Een leeg testament. Godsdienst voor de vorm. Kinderen kijken of er wat in zit, wat wezenlijk is voor hun leven. Zo niet, dan gooien ze 't weg.

II Bijbelse gedachten over gezin

Als je gaat trouwen, moet je kinderen willen krijgen. Dat is gezond. Immers, zo heeft God het bedoeld: Vader en moeder verlaten, vrouw aanhangen, tot één vlees zijn, kinderen ontvangen als uit Gods hand.

Kinderen krijgen is een zegen.

Ik weet wel dat er uitzonderingen zijn. Er zijn echtparen die geen kinderen kunnen krijgen. Dat is een groot verdriet. En ik weet ook wel, dat het allerbelangrijkste in het huwelijk is, dat man en vrouw elkaar in liefde toebehoren. Maar de structuur die God bedoeld heeft is: trouwen en kinderen krijgen. Kinderen krijgen wekt hoop. Niet alleen voor deze aarde. Na de industriële revolutie zag men brood in kinderen en werd het kindertal groter. Zij zorgden voor een grotere welvaart voor de ouders. De Bijbel heeft oog voor het welzijn van de kinderen. Wanneer Mozes met het volk Israël door de woestijn trekt, ziet hij achter zich rijen van graven. Elke pleisterplaats verandert in een begraafplaats. Maar ze gingen verder met het oog op de kinderen. Hun kinderen zouden in het beloofde land komen en later zouden ze in hun kinderen de Messias mogen begroeten.

Zo mag dat vandaag nog. Wij krijgen kinderen met het oog op morgen – op de nieuwe aarde, wanneer Christus weerkomt. Dan gaat de belofte van Zacharia in vervulling (Zach. 8:4,5): „Er zullen weer oude mannen en vrouwen op de pleinen van Jeruzalem zitten. De pleinen van de stad zullen vol zijn van jongens en meisjes die daar spelen".

Kinderen moeten wel het gevoel hebben, dat ze veilig zijn, geborgen. Het kind moet zich thuisvoelen. Het kan er steeds weer terugkomen, de deur staat altijd open.

Kinderen moeten voelen, dat ze gewenst zijn. Wat verschrikkelijk als een meisje zegt, dat ze er eigenlijk niet had mogen zijn. Of erg voor die vrouw, die als kind voortdurend achteruit gezet werd t.o.v. haar knappere zus: „Jij bent een aap". Erg als een jongen in het gezin steeds weer de schlemiel is.

„Daar komt onrust weer aan!" Erg als een vrouw voor de teevee vertelt van haar vader, die haar als meisje onteerd en misbruikt had. „Ik haat je, vader! Ik haat je!" En dan herken ik die vrouw als degene, die bij me op de studeerkamer zat, met wie ik samen de begrafenisdienst van haar vader voorbereidde. Zulke huizen zijn een hel! Daar worden wonden geslagen, die

nooit helemaal of helemaal nooit genezen.

Bieden we echt onderdak aan onze kinderen? We hebben machtige sportpaleizen en recreatieparken gebouwd, maar is er nog plaats voor het hart? Soms krijg je het gevoel, dat gezinsgeborgenheid een totaal verloren begrip is geworden. De veilige gemeenschap, de huiselijke gezelligheid is voor een groot deel verdwenen. En als het gezin in de kamer bijeen is, dan is de teevee het enige middel, dat hen aan elkaar bindt. Aan het eind van de avond gaat de knop om en ieder gaat zijns weegs. Dat was het dan weer.

Dan hebben kinderen geen ouders en ouders geen kinderen meer. Wil het weer goed komen, dan zullen ouders hun kinderen moeten vertellen wie God is. Nee, persoonlijker: Wie God is voor hen. De kinderen zijn jouw kinderen. Zeker, jij bent verantwoordelijk voor hen. Maar eigenlijk zijn het Gods kinderen. Daarom wil je als ouders zo graag, dat ze op hun hemelse Vader gaan lijken. Je wilt er geen gelijkenissen van jou als vader en moeder van gaan maken, maar dat ze vernieuwd worden naar het beeld van hun Schepper. Dat ze als jonge, volwassen geworden mensen straks de Here zullen volgen en liefhebben en dienen. Ouders moeten hen dat vertellen, zegt Psalm 78. Ze moeten hen dat onderwijzen. Dat is niet het ouderwetse vingertje, dat opgestoken wordt en dat maar steeds heen en weer zwaait, waarschuwend: „Pas op! Pas op!” Nee, onderwijzen is de uitgestoken handwijzer van iemand, die het leven kent en die de richting aangeeft. Meestal roept dat verzet op bij de jongeren, maar zo groeien ze naar de volwassenheid. Soms wordt het verzet bittere ernst en ontwikkelt zich radikaal. Wanneer? Als er geen tegenspel is van ouders. Juist door het tegenspel kan het goed gaan. Het geeft de jongeren de kans met hun vader en moeder in een vorm van protest te groeien naar zelfstandigheid. De jongeren zijn in wezen niet tegen gezag, maar ze zijn tegen het ontbreken van echt gezag. Ze zijn vóór echt gezag. Namelijk gezag dat perspectief biedt. Je merkt steeds meer, als men gezag laat gelden, dat de jongeren bereid zijn op hun manier de leiding te volgen, wanneer deze maar een weg wijst. Macht is geen gezag. Vader kan met de vuist op tafel slaan en moeder kan machteloos in een huilbui uitbarsten, maar de zeggenschap is weg. Een vuist geeft wel macht en zelfs tranen kunnen een ijzeren wet zijn, maar deze hebben geen gezag. Gezag heeft iets te zeggen en wijst een duidelijke weg. Waar dat ontbreekt, staan de jongeren op in een revolutionair protest of ze zonderen zich af in hun eigen wereld van stereo, televisie kijken, uitgaan met hun vrienden. Of – en dat kan ook, – ze geven zich aan iemand die hen een zorgeloze toekomst biedt, als ze er maar voor willen betalen – het is de wereld van de hasj, de drugs. Of – ook dat is mogelijk – ze bergen zich in de man, die hen wel in het gelid krijgt: de man van de dictatuur, met z'n ideologie

van ras en bodem: 'Turken oprotten' en 'Juden raus'.

Ouders, die zeggen: „Ik laat mijn kinderen vrij”, weten soms zelf niet welke richting ze uit moeten. En daarom laten ze hun kinderen alle kruispunten van het leven zien en zeggen: „Zoek maar uit welke kant je op wilt”. Daar zit iets dreigends, iets onbarmhartigs in. Stel u voor: Er zijn een paar ruimtevaarders op weg naar de maan, maar ze raken uit de koers en komen in een verkeerde baan terecht. En dat dan de mensen vanaf de aarde zouden zeggen: „O, er leiden verschillende wegen naar de maan. Ga maar door”. Dan zouden ze in letterlijke zin doorgaan en nooit meer terug komen (Billy Graham).

En met je eigen kinderen zou je dat wel doen? „Zoek maar uit, kijk maar waar je terecht komt”.

Dat zijn ouders, die eigenlijk niet eens weten wat er in het hart van hun kinderen leeft aan verlangen. Ik zei dat er een groot aantal jongemensen is met een gevoel van eenzaamheid. Wat dacht u: Als u ze diep in het hart kijkt, verlangen ze met hun jonge leven naar God.

„Waar is God? Mijn hart roept uit tot God, die leeft en aan mijn ziel het leven geeft”. Inderdaad, ze roepen om Hem. Ouders zijn geen ouders, als ze hun kinderen niet vertellen van die rust. Nee, het is nog dieper. Soms kun je 't namelijk niet vertellen, maar moet je de dingen zelf beleven. Geloven is niet een stelletje waarheden tot je beschikking hebben. Geloven is vertrouwen, dat God in je leven is. Dan kun je enthousiast zijn over Zijn liefde, maar ook in en in-verdrietig, kapot, omdat je aan de kant staat, werkloos. Of ook, dat je uitspreekt, dat je verlangt naar Gods nabijheid, omdat er spanning is vanwege ziekte, rouw na een sterfgeval. En dan aan tafel – een gebed, regelrecht uit je hart, bid-dend om werk voor je dochter, zoekend naar vrede voor een opstandig kind. Huilend omdat het gezin gebroken is. Prof. Ter Horst zegt, dat het gezin de belangrijkste plaats is voor de geloofs-opvoeding. Kinderen moeten zien en voelen, dat de ouders een levende relatie met de Heer hebben. Dat betekent voor de kinderen meer dan duizend preken. We moeten aan hen iets van ons leven met God overdragen. Het zijn immers niet onze kinderen. Ze zijn van God. En de Here zal daarom eens vragen: Wat heb je Mijn kinderen meegegeven?

Daarbij hebben we anderen nodig. Geloofsgenoten. Veel gezinnen sluiten zich op en sluiten anderen buiten. Ik las ergens een goed woord daarvoor: co-cooning. Een gezin dat zich afsluit als in een cocon. Wij als ouders kunnen onze kinderen niet alleen opvoeden. Van de school is niet alles te verwachten. Je moet het van je geloofsgenoten hebben. Samen met hen, die eenzelfde ideaal nastreven.

Vroeger was er de familie – grootouders, ooms en tantes. Maar de familie woont ver weg. Daarom zijn geloofsgenoten nodig. Zij moeten elkaar opzoeken en in een gemeenschappelijke omgang laten zien hoe goed het is God te

kennen en als christen te leven. Elkaar steunend en helpend, ideeën ontwikkelend. Ter Horst zegt „Eigenlijk hoort de hele gemeente 'ja' te zeggen op de doopvragen”. Inderdaad, het kind is het kind van Gods gemeente.

Heeft u er wel aan gedacht hoe belangrijk dit is voor één-ouder-gezinnen? Ze zijn al zo kwetsbaar. Vrienden haken af. En dan de gebroken gezinnen. Zij kennen soms ook een gebroken geloofs-gemeenschap. Het geloof krijgt een enorme zwieper. Staan dan andere gezinnen klaar om ze op te vangen? Ook de kinderen. Want zij zijn vaak het kind van de rekening. Ze hebben in een geweldig spanningsveld geleefd. Ze werden geacht te kiezen. Vóór papa betekent tegen mama. En omgekeerd. En kinderen willen zo graag dat vader en moeder bij elkaar blijven. Ze bedenken allerlei middeltjes om dat voor elkaar te krijgen. En als dat dan niet lukt voelen de kinderen zich schuldig. En als ze geloven, krijgt dat geloof ook nog een dreun. Want ze hadden nog wel zo gebeden... Zijn er gezinnen die zulke gezinnen opvangen? Ik zou ook een lans willen breken voor de alleenstaanden of -gaanden. Niet om hen te schilderen als een zielige groep, maar om hen te zien als mensen die levenswijsheid kunnen geven en kameraadschap delen. Voor hen zelf kan het gezin een plek zijn om te schuilen of op adem te komen, of om betrokken te zijn bij de gewone dingen. Tenslotte: Het is heerlijk als ouders plezier aan hun kinderen beleven. Maar er is ook veel verdriet. Dat erge, waarvan een moeder in één nacht grijs haar kan krijgen en waardoor een vader niet meer tegen de dingen opgewassen is en zich dan maar heel stil terugtrekt. Misschien voelen ouders zich wel schuldig tegenover hun kinderen. Zoals David t.o.v. Absalom. Hij had hem veel te veel zijn eigen gang laten gaan. Absalom was zijn lieveling. Maar ook: Kinderen kunnen hun ouders diep grieten en op het hart trappen. Zoals Absalom t.o.v. David.

Daar is maar één plek waar het goed kan komen. Neerknielen aan de voet van het kruis. Ouders en kinderen moeten willen zeggen tegen God: „Heer, hier staan wij met onze schuld. Vergeef en maak onze verhouding weer zuiver en goed en open en mooi. Breng ons hart weer terug naar dat van de kinderen en het hart van de kinderen terug naar ons hart”. Dan is er ruimte voor vergeving. Ook ruimte voor de belofte, die God aan het eren van vader en moeder gegeven heeft:

Een lang leven op aarde. Mijn dagen zullen verlengd worden, als ik mijn vader en moeder eer. Als ik aan mijn vader en moeder kom, raakt me dat in mijn leven op aarde.

Dit is de belofte van God: Het zal u wel gaan. Dan gaat het goed in de gezinnen. Dan gaat het ook goed in de samenleving. Immers, van goede gezinnen gaat een weldadige invloed naar de samenleving uit.

Noot

1 Toespraak gehouden op de Vrouwencontactdag 1994



C.J. Bos, Wageningen

Genetica en evolutie

Het artikel van mw. Smelik over 'Erfelijkheid en evolutie' in Opbouw van 24 februari 1995 wil laten zien dat de erfelijkheidsleer geen basis is om te komen tot een evolutietheorie. In grote lijn is dat juist als het gaat om afstammingshypotheses en het ontstaan van het leven. De titel zet de lezer echter wel op het verkeerde been: erfelijkheid en evolutie hebben wel degelijk veel met elkaar te maken. Als genetici het hebben over evolutie gaat het over wat we 'micro-evolutie' kunnen noemen, terwijl het bij de evolutie-theorie gaat over 'macro-evolutie'. Dat onderscheid is belangrijk omdat we het begrip 'evolutie' niet zo maar aan de kant kunnen schuiven. Het is van belang voor ons christen-zijn.

Het is voor evolutionisten niet zo eenvoudig om op basis van de genetica een verklaring te geven voor macro-evolutie. Ze hebben daar dan ook diverse andere wetenschappen bij nodig en dan nog blijft het probleem dat ze er niet bij zijn geweest en diverse aannames moeten doen. Als je vergeet dat je zoveel vooronderstellingen hebt gemaakt, kom je er gemakkelijk toe te vergeten dat de evolutie-theorie een hypothese is. Ook een christen die gelooft dat God hemel en aarde uit niet heeft geschapen, kan proberen een min of meer sluitend systeem te vinden. In dat opzicht verschillen evolutionisten en creationisten weinig. Het is goed te bedenken dat we niet alles kunnen verklaren en dat juist het accepteren van zaken die we niet kunnen zien een belangrijk aspect is van geloven. Geloven is: je toevertrouwen aan God en Zijn Woord zonder meer aannemen. Alleen dan kun je leven in harmonie met vragen die niet worden beantwoord.

Verwantschap op DNA niveau

Het grote argument voor de hedendaagse evolutionist is de overeenkomst op DNA-niveau. DNA bestaat in principe uit slechts vier verschillende bouwstenen (basen) en in de volgorde van die bouwstenen ligt de informatie voor de erfelijke aanleg. In de basensamenstelling en in de volgorde van die basen kunnen veranderingen optreden (mutaties). Een mutatie van één base kan er toe leiden dat een bepaald gen niet of anders functioneert. Het is ook mogelijk dat grotere stukken DNA veranderen of dat een stuk DNA met meerdere genen wordt verplaatst. Als je er van uit gaat dat het eerste zinvolle stukje DNA spontaan is ontstaan, dan kun je niet anders dan zoeken naar een verklaring hoe daar uit al die verschillende vormen van leven zich hebben ontwikkeld. Als je dat niet doet, moet je er haast wel van uit gaan dat er een Architect is die een bepaald bouwprincipe meerdere keren heeft gebruikt. In het werk van een groot architect herken je een bepaalde bouwstijl of het gebruik van bepaalde materialen. Dat kan voor een christen de verklaring zijn voor de verwantschappen

die we zien in de structuur van genen in heel sterk verschillende organismen. Als christen kun je dan ook rustig spreken over verwantschap en over de mate waarin soorten verwant zijn. Genen met een zelfde soort functie hebben vaak overeenkomst op DNA-niveau en een gen van gist kan sterke verwantschap vertonen met een gen van een mens.

Op de grens van het leven

Een virus is eigenlijk een stukje DNA met een mantel van eiwit. In levende cellen komen ook stukjes DNA voor die plasmiden genoemd worden. Dat lijken eigenlijk virussen zonder mantel. Toen in de vijftiger jaren steeds meer bekend werd over het DNA en over de bouw van virussen, dacht men dat een virus de schakel tussen het niet-levende en het levende zou zijn.

Virussen bevinden zich op de grens van het leven: ze bepalen grotendeels hun eigen vermeerdering, maar daarvoor zijn ze wel afhankelijk van het mechanisme van een levende cel. Ook virussen kunnen door mutaties veranderen. Virussen zijn echter geen bewijs voor een afstammingshypothese van klein-naar-groot of van het spontaan ontstaan van leven uit dode materie. Het kan ook nog wel eens zo zijn dat een virus of een plasmide een stukje DNA is van een hoger organisme dat zelfstandig is geworden. Het hele genetische mechanisme is zo complex dat elk verhaal maar een deel beschrijft van wat er werkelijk gebeurt.

Soorten zijn flexibel

Vroeger werd er, misschien als reactie op de evolutietheorie, nogal de nadruk op gelegd dat een soort constant is. Natuurlijk er kunnen veranderingen optreden maar een soort blijft een soort. Dat is misschien ook wat in de hand gewerkt door de manier waarop soorten werden beschreven. Een nieuwe soort wordt meestal beschreven aan de hand van een type-exemplaar. Een plant wordt dan in een herbarium opgeborgen en een dier wordt op een of andere wijze geconserveerd. Dat statische soortbegrip heeft ook een grote rol gespeeld in de plantenveredeling: als er een nieuwe variëteit was gekweekt die resistent was tegen een bepaalde ziekte, dachten we dat we klaar waren. Na enige tijd werd het gewas toch weer aangetast door dezelfde ziekteverwekker. Het gewas heeft dan niet zijn resistentie verloren, maar er is een virulente mutant van de schimmel ontstaan. Zoiets kan ook gebeuren met een griepvirus of HIV-virus.

Een spons vol water

Bij hogere, meer complexe organismen, die zich vaak veel minder snel vermenigvuldigen, hebben mutaties niet een direct evolutie-effect. Ook de 'wetten van Mendel' spelen dan geen rol. Het

gaat er om wat er in een populatie van een bepaalde soort gebeurt. Een soort moeten we zien als een populatie, een groep zich onderling voortplantende organismen. Kenmerkend voor hogere organismen is dat ze alle genen in tweevoud bezitten. Als een bepaalde mutatie in één van die twee bij elkaar horende genen aanwezig is, is zo'n individu wel 'drager' voor die mutatie, maar aan het uiterlijk is vaak niet te zien dat dit individu een mutatie heeft. Dat kan wel aan het licht komen in de volgende generatie als de andere ouder ook zo'n mutatie heeft, als beide ouders drager zijn voor die mutatie. Als de mutatie met een heel lage frequentie voorkomt (bijv. 1:1000), zullen afwijkende individuen hoogst zelden optreden ($1:1000 \times 0,001 = 0,001$). In een populatie kunnen zo mutaties van een groot aantal genen aanwezig zijn in de dragers.

De omstandigheden kunnen zo worden dat juist het mutante type in het voordeel is (zoals het donkere berkemotje in een sterk vervuild industriegebied). Dan kan de frequentie van de mutatie sterk toenemen en de mutant kan de overhand krijgen. Een populatie is net een spons: pas als je er in knijpt, blijkt dat er water in zit.

Geen afstammingshypothese, wel evolutie

Bovenstaande verklaart nog steeds niet de verwantschap tussen de hoofdvormen van organismen. Wel is duidelijk dat een soort een dynamisch geheel is en dat de flexibiliteit er toe kan leiden dat er bijvoorbeeld verschillende soorten mezen en vinken ontstaan. Daarvoor is een genetische opsplitsing van een populatie, bijvoorbeeld door geografische isolatie, van belang. Bij planten is soms heel duidelijk dat verwante soorten uit een gemeenschappelijke voorouder zijn ontstaan. Dat speelt zich, voor zover we kunnen nagaan, af binnen een geslacht, soms binnen een familie. Soms is de gang van zaken gereconstrueerd. Bij dieren ligt dat veel moeilijker. Ik denk dat de hoofdvormen inderdaad in de ark aanwezig waren, maar dat er daarna nog een grote variatie aan soorten is ontstaan. Het is ook van belang dat we ons realiseren dat de indeling in soorten kunstmatig is. We hebben het nodig om de natuur te kunnen beschrijven, om verbanden te kunnen zien. We kunnen echter ook slaaf van ons eigen systeem worden. Soorten zijn zeker niet constant en het heeft geen zin het begrip evolutie tot contrabande te verklaren. Juist die dynamiek is van belang als we nadenken over het in standhouden van biodiversiteit, over de ethiek van genetisch onderzoek en genetische manipulatie. In de schepping, en juist ook in de dynamiek er van, zien we Gods machtige hand waarmee Hij alles heeft geschapen en nog steeds in stand houdt.



Boekbespreking

Romaans Nederland

Ada van Deijk, *Romaans Nederland. Zodiaque/Architectura et Natura*. Amsterdam. 1994. 352 pp. prijs f 125,-

Een paar jaar geleden bezochten mijn vrouw en ik een fraaie kloosterruïne in de Franse Alpen, de Abbaie de Boscodon, die zijn Romaanse schoonheid nog steeds laat zien. In het aldaar aanwezige boekhandeltje kocht ik mijn eerste titel in de schitterende serie over Franse Romaanse kerken en kloosters van uitgeverij Zodiaque. Noch mijn vrouw, die lichtelijk ontstemd de aanschaf van dat voorname werk over *Symboles* van tachtig gulden gadesloeg, noch ikzelf die de pas-verworven schat onmiddellijk koesterde en ging lezen waren ons er toen van bewust dat de eerste kennismaking had plaatsgevonden met een serie van ruim zeventig delen! Alle zijn ze even mooi en even voornaam en even de moeite waard. Alle verdienen het om door een kunstminnend publiek te worden aangeschaft. Tezamen vertegenwoordigen ze echter een zodanig financieel kapitaal dat vermoedelijk slechts weinige particulieren die hele serie in huis hebben staan.

De Franse uitgeverij blijkt te worden gerund door leden van een Benedictijner klooster. Benedictijners zijn doorgaans zeer geleerde mannen, even erudiet als hun vrouwelijke tegenhanger de Benedictinessen ontwikkelde religieuzen zijn. De boeken die de Benedictinessen in het belgische Bonheiden (bij Leuven) aan het publiek schenken hebben voornamelijk met kerkvaders en met mystieke schrijvers te maken. De leden van het franse klooster Sainte Marie de la Pierre-qui-Vire hebben zich in architectuur gespecialiseerd. Ze weten kennelijk alles af van de Romaanse bouwstijl en hebben met groot succes getracht de pracht aan deze middeleeuwse architectuur in eigen land in volle glorie weer te geven. Daarbij moet nog worden opgemerkt dat de Vader Abt, Dom Angelico Surchamp, zelf alle foto's maakt. Naar mijn inschatting heeft hij (of meer waarschijnlijk, zijn klooster) een paar erg goede camera's in zijn bezit. Toch zouden deze zonder het uitstekend en deskundig oog van de fotograaf niet de kwaliteit van opnamen hebben kunnen produceren die nu elk van deze boeken siert. Ik ben – dat hebt u stellig al wel in

deze recensie gemerkt – een groot bewonderaar geworden van de kwaliteit van deze serie. Als u van prachtige boeken houdt en voor de aanschaf ervan dit soort forse bedragen overhebt, als u door Romaanse kunst geboeid wordt (of dat zou willen zijn!) en als u het Frans enigermate machtig bent, moet u die mooie collectie van Zodiaque maar eens aandachtig gaan bekijken.

Wie wel aan de eerste twee voorwaarden voldoet, maar voor de laatste het helaas moet afleggen, moet eens letten op het zeer aantrekkelijke boek dat ik nu aankondig. Er is iets moois op de vaderlandse markt verschenen, iets heel moois!

Ada van Deijk is een in Utrecht woonachtige kunsthistorica die de tekst heeft geschreven bij de wederom schitterende foto's van Dom Angelico. Samen zijn ze verantwoordelijk voor een boek dat alle in ons land voorkomende Romaanse bouwwerken, vooral kerken en torens in kaart brengt, beschrijft en afbeeldt.

Wie wil weten waar Romaanse kerken te vinden zijn vindt op een paar kaarten duidelijk de vindplaatsen aangegeven. Om redenen van aardrijkskundige aard, zoals Ada van Deijk aantoonst, staan nagenoeg alle Romaanse bouwwerken in het Oosten en Zuiden van ons land. Friese terpen torsen prachtige Romaanse kerkjes of de torens die na de sloop van de kerken zijn overgebleven. De plaatsen in Friesland en Groningen zijn vaak maar klein en (ten onrechte) onbekend: Wierum en Aalsum en Hogeheintum, Wijtwerd, Eenum, Westeremden, Godlinze, Krewerd, Wirdum, Doezum en nog diverse plaatsen, ik belijd dat ik ze niet kende

maar ik zeg erbij dat ik ze graag zou leren kennen, want de oude gebouwen die ze binnen hun gemeentegrenzen hebben staan zijn van stille pracht. In Noord Drente staat een aantal heel mooie kerkgebouwen, in Vries, Norg en Anloo bijvoorbeeld. Dat zelfde valt te zeggen van een aantal plaatsen in Twente en de streek rond Arnhem. Maar vooral in Limburg is nog veel van de Romaanse stijl te bewonderen: S. Odiliënberg, Rolduc, Susteren en Roermond, maar vooral de hoofdstad Maastricht met een paar weergaloze Romaanse kerken.

Is het eerste doel geslaagd – de precieze plaatsen staan goed aangegeven – de vrij beknopte inleiding van een kleine twintig pagina's verschaft de lezer ook veel interessants. Het gebruik van Bentheimer zandsteen, kloostermoppen of andere materialen wordt vermeld; we lezen over de zgn. 'Bernoldkerken', die in Utrecht (drie) of in Oldenzaal te vinden zijn (de basiliek van Plechelmus), het voorkomen van 'westwerken' en nog veel meer wordt doorgaans heel bevattelijk aan de lezer uitgelegd.

Een paar dingen bleven me onduidelijk: bij „korinthiserende kapitelen” (28) kan ik me nog wel iets

voorstellen; als het gaat over „pseudo-transepten” wordt het echter al moeilijker en dat geldt ook voor „overwelling met kruisbandgewelven” (24), en bij „lisenen” (26) weet ik het echt niet! Dat is feitelijk mijn enige aanmerking op dit voortreffelijke boek: een lijst met verklaringen van bouwkundige termen, liefst vergezeld van een aantal tekeningen of schema's, had het voor geïntereesde leken zoals ik ben, net even iets gemakkelijker gemaakt. Dit kleine punt mag echter de aandacht niet afleiden van een waarlijk voortreffelijke gids met de meest fraaie foto's, van zowel exterieur – gevels, torens en poorten – als van de meest fijnzinnige vormen van decoratie, kleine beelden, doopvonten en voet of bovenstuk van pilaren. Veel schoons dat we wellicht achteloos voorbij zouden lopen is prachtig op de plaat voor ons vastgelegd. Wat een prachtig boek is dat zo toch geworden! Het lijkt me jammer voor uitgeverijen die vergelijkbare titels op de markt willen brengen, maar na het verschijnen van dit boek is de definitieve weergave van dit alles verschenen, dunkt me.

Wie van dit soort boeken houdt, maar wel terugschrikt voor de prijs, moet derhalve kijken of een van de medegezinsleden of vrienden zo gek te krijgen is om met Sinterklaas het geschenk van *Romaans Nederland* te overwegen. Er resten nog twee maanden om te werken aan een niet geheel onbaatzuchtige vriendschap die dat gewenste resultaat zou kunnen opleveren...

P.J. van Kampen, Ede

Diepte (psalm 130)

*Wie zal de diepte peilen
onder de oppervlakte
van uitgestoten woorden
en stomme lichaamstaal?*

*Wie zal de diepte peilen
van ingeslikte tranen
en ingehouden adem
en grondeloze angst?*

*Wie zal de diepte peilen
van onbeleden zonden
en ongerechtigheden
en lonken met de dood?*

*God zal de diepte peilen.
Wij klimmen op de hoogte
en kijken naar Hem uit.*

Jeannette



D. Holwerda, Zuidhorn

Petrus over de Zondvloed

(5) Want opzettelijk gaan ze voorbij aan het feit dat er van oudsher hemelen waren en een aarde, uit water en temidden van water bestaande door het woord van God, (6) door welke (wateren) de toenmalige wereld, overspoeld als ze werd door water, is vergaan.
2 Petr. 3, 5.6

Petrus' bericht over de zondvloed, zoals we dat vinden in zijn tweede brief, heb ik hierboven laten afdrukken in een weergave die, naar ik meen, aan de grondtekst recht doet.

In v. 6 heb ik 'wateren' tussen haakjes toegevoegd. Dit om duidelijk te laten uitkomen, dat het betrekkelijk voor-naamwoord 'welke' in de Griekse tekst in de *meervoudsvorm* staat. Het kan dus niet terugslaan op een *enkelvoudig* water, zoals we dat in de voorafgaande zin tweemaal tegenkomen.

Met de vertaling 'waardoor' verdoezelt men dit gegeven, omdat 'waardoor' zowel op een enkelvoud als op een meervoud kan slaan.

De onontwijkbare conclusie lijkt dus deze, dat het in de voorafgaande zin over twee *verschillende* wateren gaat, aan welke *beide* v. 6 de ondergang van de wereld in Noachs dagen toeschrijft.

Nu is er in het zondvloedverhaal uit Gen. 7 inderdaad sprake van twee watermassa's: „op die dag braken alle kolken *der grote waterdiepte* open en werden de sluizen *des hemels* geopend" (v. 7). Het ligt dus voor de hand aan te nemen, dat Petrus die *beide* watermassa's – boven in de hemel en diep onder de aarde – voor ogen hebben gestaan.

Het probleem is alleen: hoe rijmen we die voorstelling met de wijze waarop de apostel zich uitdrukt? De bepaling 'uit water en temidden van water bestaande' is namelijk – gezien de uitgang van het deelwoord 'bestaande' – grammaticaal betrokken op het zelfstandig naamwoord 'aarde'. Nu gaat de bepaling 'temidden van' water bestaande' voor de aarde wel degelijk op naar de oude voorstelling die men van haar heeft: dat ze nl. *rondom is omgeven* door de oceaan, waarin ze rust op pijlers (vgl. Job 38, 6 en Ps. 75, 4); als een soort boorplatform dus. Maar dat de aarde tevens 'uit water' zou bestaan, lijkt ongeloofwaardig. Dat zou veeleer van de *hemelen* gezegd kunnen zijn. Wij lezen immers in Gen. 1, 7 van 'de wateren die *boven het uitspansel* waren'.² En het is ook inderdaad *dáár, in de hemelen*, dat er bij de zondvloed 'sluizen' worden geopend.

Ik denk dus, dat wij Petrus' bedoeling aanzienlijk zouden verduidelijken, als wij de bepaling 'uit water en temidden van water bestaande' zouden laten

voorafgaan door het woord '*respectievelijk*'. Dan wordt duidelijk, dat de bepaling 'uit water (bestaande)' bij 'hemelen' hoort, en de bepaling 'temidden van water bestaande' bij 'aarde'.

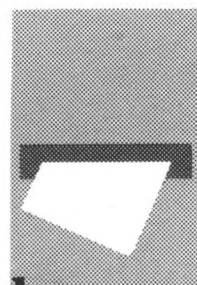
Wat hier tot misverstand aanleiding geeft is het ontbreken van het woord 'bestaande' in de manlijke meervoudsvorm, te betrekken op het manlijk meervoudige 'hemelen', na de woorden 'uit water'. Maar zo'n vereenvoudiging is in het Grieks niet ongebruikelijk. Als aan twee verschillende onderwerpen – zoals hier aan 'hemelen' (manl. meerv.) en 'aarde' (vrouw. enkelv.) – eenzelfde bepaling ('bestaande') wordt meegegeven, volstaat men vaak met die maar éénmaal uit te schrijven, en daaraan een grammaticale vorm te geven die op *het dichtstbijzijnde onderwerp* in geslacht en getal correspondeert³. En dat is hier het vrouwelijk enkelvoudige 'aarde'.

Noten

1 Voor dit gebruik van 'dia' vergelijk men Liddel 1-Scott-Jones, s.v. A 13.

2 Vgl. ook Ps. 104, 2.3: „Hij spant de hemel uit als een tentkleed. Hij zoldert zijn opperzalen in de wateren".

3 Zie Kühner-Gerth I 81 Anm. 3. Soortgelijke vereenvoudigende combinaties vindt men ook elders in het NT: Hd. 5, 29 'antwoordend' (enkelv.; dus alleen op Petrus betrokken) zeiden Petrus en de apostelen: "..."; Mt. 18, 8 „als uw hand (vrouw. enkelv.) of uw voet (manl. enkelv.) u tot zonde verleidt, hak hem (manl. enkelv.) af"; Gal. 1, 8 „zelfs wanneer wij (meerv.) of een engel (enkelv.) uit de hemel u een evangelie verkondigt (enkelv.) ...".



Ingezonden

Navigator Studenten Utrecht

Navigator Studentenwerk bestaat al vijftientig jaar in Utrecht. Sinds vier jaar is dit gegoten in de vorm van een vereniging met de naam Navigators Studentenvereniging Utrecht, kortweg NSU. Sindsdien is NSU gegroeid van 18 naar 75 leden. NSU heeft als motto: 'Christus kennen en bekend maken'.

Ten eerste wil zij niet-christen studenten bereiken met het evangelie. Dit komt expliciet tot uiting in de lezingen en cursussen voor niet-leden, meer impliciet in het toerusten van leden om een getuige en discipel van Jezus te zijn. De houding van NSU naar buiten kenmerkt zich door openheid. Gesprek is mogelijk op een ontspannen wijze en dat past in de studentencultuur van nu. Ten tweede wil NSU haar eigen leden opbouwen en toerusten. Zij wil een plaats zijn waar haar leden geestelijk volwassen en zelfstandig christen worden. Daarbij wordt een sterk accent gelegd op persoonlijke relaties. Het meest concreet gebeurt dit in het mentorsysteem; elk lid heeft een 'pa' of 'ma'. Binnen deze pa/ma relaties is zowel ruimte voor vriendschap als voor geestelijke en persoonlijke opbouw.

Het studentenhuus waar de activiteiten werden gehouden is inmiddels te klein; NSU is een gestaag groeiende vereniging. Een groter pand voor de lezingen en thema-avonden, kringen en huisvesting van een aantal leden was een gebedspunt met veel prioriteit. Na een periode van intensief bidden en concreet zoeken is een pand gekocht aan de Boothstraat 10. Een groot pand in het centrum, waarvan de eerste en tweede verdieping in de toekomst verhuurd zal worden aan NSU-leden. De begane grond kan worden gebruikt door de vereniging. Het beheer is ondergebracht in een Stichting Huisvesting NSU, die het verhuurt aan NSU, uiteraard zonder winstoogmerk. De inkomsten zijn voldoende om rente en aflossing van het pand te kunnen betalen. Bij het zoeken en de aankoop hebben we Gods leiding duidelijk ervaren. NSU wil dit pand, dat God heeft gegeven, dan ook tot Zijn eer gebruiken. Het is de wens van NSU dat het pand zal worden gebruikt voor samenkomsten van NSU en andere christelijke studentenverenigingen en dispuuten.

Het pand Boothstraat 10 verkeert in redelijke staat, hoewel vorige eigena-



ren veel achterstallig onderhoud hebben laten ontstaan. Een grondige opknapbeurt was dan ook gepland op een termijn van enkele jaren. Het blijkt echter dat met name het dak op zeer korte termijn moet worden gerestaureerd. De daklekkages kunnen volgens de aannemer niet meer worden hersteld. Omdat het pand rijksmonument is, is subsidie door monumentenzorg toegezegd. De benodigde werkzaamheden zijn echter zo uitgebreid dat er niet voldoende financiële middelen voorhanden zijn. Het probleem is zeer urgent. Als het dak niet vóór de zomer wordt hersteld zal de bovenste etage onbewoonbaar worden verklaard. Dat zal zodanige derving van inkomsten met zich mee brengen dat de Stichting het pand, dat bij geplande exploitatie zeer rendabel is, wellicht zal moeten verkopen. Daarmee zou de toekomst van het Navigator Studentenwerk in Utrecht veel schade worden gedaan. De kosten van de restauratie van het dak bedragen ongeveer f 200.000. De gemeente geeft 40% subsidie. Het betekent een post van f 120.000 die vóór 1 april moet worden opgebracht. De Stichting heeft dit moment f 40.000 hiervoor beschikbaar, zodat er nog f 80.000 nodig is.

NSU is een gezonde, stabiele en groeiende vereniging met een unieke plaats en taak in de studentenwereld in Utrecht. Naast organisaties als Stichting Reformatorische Wijsbegeerte en L'Abri heeft NSU een heel eigen identiteit en visie. Zij wil een plaats zijn waar leven met Jezus ontdekt, opgebouwd en doorgegeven kan worden. NSU wil Christus zichtbaar maken aan studenten in hun cultuur, zodat zij kunnen kiezen met Hem te gaan leven. Daarbij is dit pand niet een doel in zichzelf, maar wel een noodzakelijk middel. Ik geloof dat studenten God aan het hart gaan en vind dat daarom het werk van NSU door moet gaan.

Giften kunnen worden overgemaakt op girorekening 29340 t.n.v. NSU en zijn fiscaal aftrekbaar.

Naschrift:

Het Navigator-werk heeft velen geholpen om het evangelie te leren kennen en is een belangrijk onderdeel van het werk onder studenten in Utrecht. Inderdaad helpen wij in de Nederlands Gereformeerde Kerk en in l'Abri hen hun werk te doen en maken zij weer vaak op hun beurt deel uit van ons werk en gebruiken het materiaal van l'Abri. Hartelijke aanbevelen,

W.G. Rietkerk, Utrecht

De echte koers van het NBG

In Opbouw van 24 februari jl. stond een bericht n.a.v. een brochure van de hand van drs. J.G. van der Land. De kop van het artikel bevatte het suggestieve citaat 'De bijbelkritische koers van het NBG'.

Het Nederlands Bijbelgenootschap ziet als kern van zijn doelstelling het verta-

len en verspreiden van de Bijbel. Zo werd en wordt gewerkt aan verschillende vertalingen van de Bijbel, zo worden betaalbare bijbeluitgaven verzorgd en verspreid.

Het uitgeven van andere boeken dan Bijbels doet het NBG slechts in beperkte mate en deze activiteiten moeten kostendekkend zijn, zodat geen gelden van contributies en kerkkollektes daarmee is gemoeid.

In de publicatie van drs. Van der Land wordt (opnieuw) ingegaan op twee uitgaven van het NBG, waarop hij zijn kritiek richt.

Het boekje 'Help! Ik lees de Bijbel' is al in 1980 uitgegeven en daarna enige malen aangevuld. Het wil jonge mensen op weg helpen in hun kennismaking met de Bijbel. ('Heeft u misschien iets voor mijn zoon ...?'). Inmiddels is besloten om deze uitgave niet meer te herdrukken of te herzien. Het NBG overweegt of een andere uitgave voor jongeren mogelijk is.

'Het verhaal van de Bijbel' is al in 1984 gepubliceerd. Het is een compact leerboek over ontstaan, vertalen en verspreiden van de Bijbel. Dit boek is over het algemeen positief ontvangen en wordt in diverse opleidingen gebruikt. Enige auteurs hebben veel informatie in kort bestek bijeengebracht. Verschillende visies op de omgang met de bijbelteksten worden behandeld, evenals verschillende methodes om de bijbel te vertalen. Dat moet in een leerboek kunnen. „De lezers worden uitgenodigd hun betoog aandachtig te volgen en voor zichzelf uit te maken waar de belangrijkste vragen liggen en welke opvattingen hun het meeste aanspreken. Dat doende, kunnen zij lezen en tegelijk merken dat inzicht in deze geschiedenis hen zal helpen bij het lezen en verstaan van hun (vertaalde) bijbel”, aldus prof.dr. K.R. Veenhof in het 'Woord vooraf'.

De laatste herziening van 'Het verhaal van de Bijbel' is veel grondiger geweest en het resultaat is niet zo eenzijdig als Van der Land suggereert. De zogeheten 'bronnentheorie' wordt genoemd, maar zeker niet kritiekloos. Bij de herziening zijn allerlei nieuwe ontwikkelingen vermeld, maar is er ook op gelet dat verschillende visies evenwichtig worden gepresenteerd. De vraag kan opkomen of dat op zich wel moet. Het NBG heeft een lange traditie van het dienen van de verschillende kerken en geloofsgemeenschappen en respecteert de verschillen die er zijn m.b.t. tot de canon van de Heilige Schrift, vertaaltradities en visies op de Bijbel. Een vereenzelviging met een bepaalde visie – ook al presenteert deze zichzelf als bijbelgetrouw – zal dus niet van het NBG verwacht mogen worden.

Wat velen in de kerken – en in het Bijbelgenootschap – verbindt, is het geloof dat Gods Woord zelf spreekt en onze verdediging niet nodig heeft. Drs.

Van der Land heeft deskundigheid opgebouwd op het gebied van de bijbelse archeologie en is overtuigd van bepaalde (vroege) dateringen van bijbelboeken. Dat is zijn goed recht. Daarmee is de (wetenschappelijke) discussie over deze zaken echter niet afgelopen. Het is ook onnodig om deskundigen die tot andere conclusies komen af te doen als 'bijbelkritisch', omdat gegevens vanuit onder meer het historisch-kritisch onderzoek worden gebruikt.

Geldt ook in deze discussie niet dat de achtergrondgegevens overschat worden? Is een bepaalde visie op de ouderdom van een bijbelboek een garantie voor het goede verstaan? Kan bijvoorbeeld het noemen van de mogelijkheid dat (delen van de) boeken van het Oude Testament tijdens of na de Babylonische ballingschap zouden zijn geschreven – om een van de gewraakte punten te noemen – niet voortkomen uit studie en uit oprechte pogingen om de teksten te verstaan? En nogmaals: 'Het verhaal van de bijbel' is een beknopt leerboek en zeker geen verplichte stof of dé visie van het NBG.

De bovengenoemde discussie slaat slechts op 1 % van al het werk van het Bijbelgenootschap. De grote uitdagingen voor de toekomst – een nieuwe bijbelvertaling, de zorg om het afnemend bijbelgebruik, de vraag naar de bijbel wereldwijd – vormen de 99%. Die taken zijn herkenbaar voor de christenen in ons land en zij steunen daarom het NBG. Dat gebeurt zeker niet onkritisch. Signalen van leden en afdelingen worden serieus genomen. Zo zijn er ook ontwikkelingen in het beleid als hierboven aangegeven. Van de échte koers wil het Nederlands Bijbelgenootschap graag verantwoording afleggen.

C. van der Hoeven

Drs. C. van der Hoeven is algemeen secretaris van het Nederlands Bijbelgenootschap

(Door de redactie bekort; discussie gesloten.)



M.R. van den Berg, Groningen

Zoeken en gevonden worden

Prikkebeen

De mens zoekt het geluk, hardnekkig en verbeteren. Dat is niet zo vreemd, want hij is vaak niet gelukkig meer. Het geluk in zijn leven is verdampt. Het vervluchtigt en glipt tussen zijn vingers door. Daarom jaagt hij er achteraan, zoals Prikkebeen met zijn schepnet achter de vlinders aan zat. De mens zoekt het geluk. Maar wat is geluk eigenlijk? Over die vraag is onnoemelijk veel gefilosofeerd. Mensen kunnen er eindeloos over redeneren en debatteren, maar niemand spreekt het verlossende woord. Het blijft een vaag begrip, waaronder de een dit en de ander dat verstaat. Hebt u in de bijbel wel eens naar een antwoord op die vraag gezocht? Als u dat wel eens gedaan hebt, zult u tot uw verbazing ontdekken hebben, dat de bijbel dit woord helemaal niet kent. Het speelt er geen enkele rol. Nergens in de bijbel zegt iemand: ik ben toch zó gelukkig! Of: ik zou toch zo graag gelukkig willen zijn! In andere boeken kom je dat soort uitroepen regelmatig tegen. Maar in de bijbel is er niemand die zoiets zegt.

Ja, er is wel een woord dat er een beetje op lijkt: welgelukzalig, dat wil zeggen: gelukkig te prijzen, te feliciteren. Maar met dat woord komen we toch in een heel andere sfeer terecht dan bij ons woord gelukkig. Het heeft helemaal niets met een geluksgevoel te maken. Dat blijkt wel als we het in zijn verband lezen: gelukkig te prijzen, te feliciteren ben je als je arm bent, als je huilt, als je onrecht lijdt en als je verdrukt en vervolgd wordt. Dat zijn allemaal situaties die niets te maken hebben met wat wij geluk noemen en die er juist lijnrecht tegenover staan.

Egoïsme

Hoe komt dat nu? Waarom spreekt de bijbel niet op onze manier over geluk? Omdat het een door en door individualistische en ten diepste egoïstische aangelegenheid is. Als ik het geluk zoek, gaat het me om mezelf en niet om een ander. Als ik zeg: 'ik wil gelukkig zijn', zet ik mezelf in het middelpunt. Dan ben ik een rasechte egoïst. En daar heeft de bijbel geen goed woord voor over. Gelukszoekers die in hun leven niets anders doen dan achter het geluk aanjagen en die hartschietelijk proberen momenten van geluk te grijpen en aan elkaar te rijgen, zijn in het licht van de bijbel pure egoïsten. Daarom speelt het 'geluk' in de bijbel geen rol.

Uiteraard betekent dat niet dat christenen geen geluk zouden mogen kennen in hun leven. Natuurlijk kan en mag een christen gelukkig zijn. Het hoort bij de structuur van het leven, dat mensen gelukkig kunnen zijn en het in feite ook telkens zijn. En van zulke momenten en situaties mag je uiter-

aard dankbaar genieten. Maar zodra ik ga zeggen: 'dat geluk is het; dat moet ik kost wat het kost vasthouden en najagen, want daar gaat het om in mijn leven,' zit ik er bijbels gezien helemaal naast. Want dan draait mijn leven om Zijne Hoogheid Ikzelf. En dan vind ik de bijbel tegenover me. Zo zoekt de mens zijn geluk in allerlei dingen. De Grieken zochten het in wijsheid, in de filosofie. En ook vandaag pretenderen filosofieën nog dat ze de mensen het geluk doen vinden. Er zijn er ook die het in meer grijpbare dingen zoeken, in eten, drinken, kleding, luxe, geld, sex. Daarin zoeken de heidenen het, zegt Jezus. En waar moeten de discipelen en wij zoeken? Waar moet ons leven op gespitst zijn? Op het koninkrijk van God. Daar moet het ons om gaan. Wij moeten niet het geluk zoeken maar Gods koninkrijk, Christus. Zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is (Col. 3:1). God en Christus behoren het centrum van ons leven te zijn.

Wonder

Nu staat het er in dat opzicht niet zo best voor met de mens. Er is niemand die God zoekt, zegt Paulus in Rom. 3. Zo ziet de wereld er in Gods ogen uit: als een wriemelende massa, een groot warenhuis volgepakt met mensen. Ze zoeken er allemaal iets van hun gading. Ze stouwen hun tassen vol en willen steeds meer. Ze zijn onverzadigbaar. Er komt geen eind aan hun zoeken. Ze blijven maar graaien. En dat is ook geen wonder, want niemand zoekt Degene op wie het werkelijk aankomt en bij wie hun rusteloze zoeken tot rust kan komen: God.

En toen is het wonder gebeurd. Die door iedereen gezocht behoorde te worden, is zelf gaan zoeken, direct al in het paradijs: Adam, waar ben je? En dat is God sindsdien blijven doen: de mens zoeken en roepen. Adam, waar ben je? Meint, waar ben je? Nel, waar ben je? Omdat wij God niet meer zochten, is Hij ons gaan zoeken. En Hij heeft zijn Zoon erop uitgestuurd. Jezus is degene die gekomen is om het verlorene te zoeken en te redden. Hij zet zijn hand aan zijn mond en roept ons, zoals Hij eens Zacheüs uit de boom riep. Adam, waar ben je? Waar zit je? Kom tevoorschijn. Kom hier, bij Mij. Want Ik ben gekomen voor jou, niet om je te veroordelen, maar om je te redden en je rust te geven. Houd toch op met dat rusteloze, ongedurige zoeken naar allerlei dingen waarvan je denkt dat ze je gelukkig maken. Zoek Mij, want je bent al gevonden.

Meer dan een gevoel

We zijn gevonden. Daar is heel wat voor nodig geweest. Om ons te vinden moest Jezus door een nacht van lijden, verlorenheid en dood heen en

moest Hij als een verlorene schreeuwen: mijn God, waarom hebt U Me aan mijn lot overgelaten? Ik schreeuw het uit, maar U bent nergens te vinden. Dat was ervoor nodig om ons te zoeken en te vinden.

En wie door Christus gevonden is, is ook gered. Door Hem gevonden worden is gered worden. Stel u nog weer even zo'n volgepakt warenhuis voor. Een kind raakt daar zijn moeder in het gedrang kwijt. Het rent angstig rond, gaat roltrap op en af, maar ze is nergens te vinden. Het voelt zich verloren. Alle beschutting en bescherming is weg. Het voelt zich hulpeloos in een vreemde, vijandige wereld. En de angst grijpt het kind bij de keel. Als het dan door zijn moeder gevonden wordt, betekent dat zijn redding. Gevonden worden is voor hem gered worden. Als wij door Christus gevonden worden, is dat onze redding van de angst, van de verlorenheid, van zonde en dood. Het betekent het herstel van het leven. En dat houdt heel wat meer in dan het geluk waar wij mensen zo achteraan kunnen jagen. Het is veel meer dan een vluchtig gevoel, dat slechts een allerindividueelst bezit is dat mij alleen raakt en dat ik morgen weer kwijt kan zijn. Gods heil dat in Christus naar ons toekomt, is een werkelijkheid die door God wordt klaargemaakt en waarin ik en anderen met mij worden opgenomen: de werkelijkheid van een genezen leven, van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.



C.N. van der Ziel, Paramaribo

Achtergebleven? Ander nieuws uit Zuid-Suriname

Hoe roep je bij de Indianen iets 'van de dagen'? Deze mensen brengen hun vrije tijd niet, zoals in Israël, op het dak door; je zou er maar doorzakken! Dus daar vandaan wordt normaal geen urgent nieuws doorgeseind. Dat gebeurt hier meer aan de waterkant of – als er gevaar dreigt in het bos – door een flinke roffel op de wortels van een woudreus. Zoiets zou in de vertaling van Lukas 12:3 moeten doorklinken, vonden we. Maar de Karaïbse reactie was afwijzend. Men wil niet als achtergebleven bosjesmensen overkomen. Men is er trots op tot de geavanceerde inheemsen te behoren. Maar is het werkelijk zo dat het belangrijkste nieuws zich altijd in de stad afspeelt?

Onlangs had ik een onvergetelijke ervaring in de binnenlanden van Suriname die ik graag wil meedelen. Een ervaring die mij eraan herinnerde dat de Here juist omziet naar wat niet in tel is of onbekend is in de stad. Het begon allemaal met een 'toevallige' ontmoeting met granman Pecheife van de Trio's aan de waterkant in Paramaribo. Met enige nadruk nodigde hij mij en een Karaïbse vriend uit om hun jaarlijkse bijbelconferentie bij te wonen. Ze bleven aanhouden. En zo gebeurde het dat we met enkele anderen van 1 – 8 november te gast waren in Kwamalasomoeto, in het uiterste zuiden van Suriname.

Welkom

We hadden – na twee uur vliegen over een ongerept groen tapijt – nauwelijks de voeten aan de grond of we werden al vriendelijk meegetroond naar de grote kerkhut, waar een 500-koppige menigte ons opwachtte. Tijdens het zingen van welkomstliederen, schuiven deze broeders en zusters één voor één voor ons langs. We schudden honderden handen. Ze maken er een waar feest van. Een enkeling kijkt nog bedeesd omlaag, maar de meesten kijken ons stralend van blijdschap aan. Tegenover zo'n manifestatie van vreugde voel je je klein worden – wie ben ik dat ik dit mag meemaken?

Zingend door het bos

Er hangt nog meer in de lucht. De Trio's praten opgewonden over een groep die 's middags zal aankomen. Als het zover is klinken er saluutschoten. Het halve dorp is aan de rivier. Een vijftal korjalen komt heel gracieus aanmeren. Daar zijn ze dus, de broeders en zusters uit Mapuera, een Waiwaidorp even over de Braziliaanse grens, na een reis van twee weken. Het lijkt wel of ze de hele weg naar de conferentie gezongen hebben. In een taal die familie is van het Trio en het Karaïb. Aan land gaat het gewoon verder tot de processie in het dorps-

huis is aangekomen. Op een spandoek staat hun lijflied over Col. 3:16. „Het woord van Christus wone rijkelijk in u, zodat gij in alle wijsheid elkander leert en terecht wijst en met psalmen, lofzangen en geestelijke liederen zingende, Gode dank brengt in uw harten.” Naar de uitdrukking op hun gezichten te oordelen zingen ze met hart en ziel: het 'blijmakende verhaal' is een vuur in hen. En ze geven het graag door. Zelfs aan stammen diep in het Amazonegebied, die tot op vandaag elke indringer trakteren op gifpijlen.

Verzamelde mensen

Het woord 'conperentia' duikt telkens op in hun liederen. Men is duidelijk blij vergaderd te zijn: Trio's, Waiwai's, Katujana's, Sikijana's, Wapishana's en hoe ze verder maar heten. Allemaal stammen die elkaar vroeger bevochten, elkaars vrouwen roofden. Ze noemen zichzelf nu: Tareno's oftewel 'verzamelde mensen'. Kunt u zich voorstellen dat het ons vreselijk speet dat er geen Karaïbse vertegenwoordigers bij waren? Bij een volgende gelegenheid hopen we dit goed te maken. In elk geval zijn we blij dat we het woord gemeente (ekklesia), naar de hebreeuwse achtergrond (qahal) vertaalden als 'verzamelden behorend tot de Heer'.

De volgende dag

Terwijl we nog proberen onze draai in een hangmat te vinden – dat lukt de eerste nacht meestal niet zo best – klinken de volgende morgen weer saluutschoten. En daarna gaat in de buurt een groepje zingende jongelui op pad om het dorp te wekken. Heel speciaal! Om acht uur blaast iemand op een grote koehoorn het sein tot verzamelen. „Thoe-oe-oe-oe!” Een hele week worden er nu bijbelse onderwerpen behandeld, maar vooral veel gezongen en genoten van elkaars aanwezigheid. Een van de sprekers probeert de gemeente warm te krijgen voor een tocht langs het thema 'het huis van God voor de mensen'. We hadden het gevoel meer aan de ontvangende dan aan de gevende kant te staan. Dat kwam misschien ook door de inbreng van de twee tolken. Terwijl zij het gezegde doorgaven in het Trio en het WaiWai, had je volop gelegenheid de verwachting, die op de gezichten te lezen viel, in te drinken.

Op jacht voor het liefdemaal

Een oproep om vrijwilligers om te gaan jagen, toen halverwege de week het vlees op was, vindt gretig gehoor. Er wordt gecollecteerd voor patronen. En spoedig is er weer apevlees, bos-

varken en ander vlees bij het dagelijks liefdemaal. Er is een overvloed aan vers sinasappelsap.

Voorsmaak

Het doet me allemaal denken aan de vreugde die de Israëlieten kenden als ze gereed stonden om naar Jeruzalem, naar Gods huis te gaan voor de grote feesten. Ik zie ons in Nederland al groepsgewijs zingende naar de kerk komen! Dat gebeurde hier de zondagmorgen letterlijk. Van verschillende kanten kwamen groepen al zingend de kerk binnen. Een ervaring die je door merg en been gaat als je er getuige van bent. Wat een veelkleurigheid! En toch is er ook een wonderlijke harmonie: de ene Heer staat centraal. Men is blij met Hem in het licht te wandelen. Op allerlei manieren werden we opgeroepen daarin te groeien. Je vraagt je af of niet hier, veel meer dan in de stad, echte geschiedenis geschreven wordt. Een voorsmaak van de schare die niemand tellen kan is het in elk geval.

Het feest gaat door

De genoemde spreker belandde via de school van Jozua², bij de trouw van Christus als de grote Zoon en Hogepriester over het nieuwtestamentische huis van God (Hebr. 3:1-6). Tenslotte bad hij zijn Inheemse broeders en zusters toe versterkt te worden in de gemeenschap met Hem. Want: „Zijn huis zijn wij, indien wij de vrijmoedigheid en de hoop waarin wij roemen tot het einde toe onverwikt vasthouden.” Een beetje olijk waagt hij de hoop uit te spreken dat dit woord op de volgende conferentie in het zangreperatoire is opgenomen. Prompt komt Marchiano, de zangleider van de Waiwai's, bij het afscheid met zijn repliek. Hij drukt ons Ef. 4:19 op het hart. Tot onze schrik lezen we daar: „Zij hebben zich immers in hun verdoving overgegeven...” Is dit een grapje? Gelukkig blijkt hoofdstuk 5:19 bedoeld te zijn.

De les die ik uit dit alles trek is dat we het gezongen woord meer dan ooit ruimte moeten geven.

Noten:

1. Over hem viel onlangs te lezen in Visie, het programmablad van de EO.
2. Het boek Jozua in het Trio, vertaald onder supervisie van broeder Fred van der Meulen was zojuist verschenen.



Boekbespreking

De terugkeer van Jezus Christus

Onder deze titel schreef ds A. Koers uit Wormer een boekje over het 'hoe en wanneer' van Christus' wederkomst. Het ligt al een tijdlang in de boekhandel te koop en wacht dus op een bespreking. Met welgemeende excuses aan de schrijver en de uitgever komt dat er nu pas van.

Ik heb een tijdlang gearzeld met het schrijven van deze bespreking, niet omdat ik dit boek niet de moeite waard zou vinden, in tegendeel zelfs, ik heb het met veel aandacht gelezen, maar vanwege een opmerking in het voorwoord, die mij wat kopschuw maakte. Ds Koers voelt zich sterk gedrongen om zijn opvattingen op papier te zetten, „ook al ben ik me ervan bewust, dat ik een heel leger critici over me heen kan krijgen. Critici ook met een bepaald soort kritiek. Ik heb me namelijk al vaker verwonderd over de vreemde scherpste, waarmee men soms reageert, als het over deze dingen gaat. Een reactie niet vanuit een duidelijk beter weten van de dingen, maar vanuit een duidelijk niet-weten en zelfs vanuit een duidelijk niet-willen-weten. Maar wat eerlijke en kundige kritiek betreft: ik geef graag mijn mening voor een betere.”

Ondanks deze laatste geruststellende woorden heb ik het gevoel me op glad ijs te begeven. Ik ben geen deskundige, maar wil wel eerlijk mijn mening proberen weer te geven. Bovendien kun je in een bespreking niet aan alles recht doen wat in een boekje met deze opzet wordt aangesneden. En ik vrees daarmee ds Koers tekort te doen.

Een gelovige aanpak

Het boek is geschreven met liefde voor het Woord van God en de gemeente van Christus. Ook proef je bij de schrijver dat het volk Israël hem heel na aan het hart ligt of, om het met een woord van de apostel te zeggen: dit volk is hem onvergetelijk en dat speelt een belangrijke rol in de uitleg van de Schriftwoorden die hij bespreekt. De schrijver is zorgvuldig in zijn argumentatie en dat geeft je een goed gevoel bij het lezen van deze overdenkingen. Maar er staan ook dingen in waar hij mij niet overtuigt, waar ik een andere kijk op heb en dat heeft ongetwijfeld te maken met de manier waarop wij, ds Koers en ik, op deze punten de Bijbel lezen. Ik wil heel

graag naar hem luisteren en heb daarom zijn argumenten voor mijzelf ook serieus overwogen, maar blijf met hem van mening verschillen. Ik wil dat proberen toe te lichten.

De plaats van Israël

Welke plaats heeft Israël in het heilsplan van God? Deze vraag speelt in de overdenkingen een belangrijke rol. Zal Israël er in de nieuwe bedeling nog aan te pas komen, in de zin dat de Here God met het volk der joden een aparte weg gaat. Ds Koers zegt daar volmondig ja op. Niet dat hij de zgn twee-wegen leer onderschrijft, maar hij laat de geschiedenis uitlopen op het herstel van Israël na de opname van de gemeente. Op blz 48 van zijn boekje heeft hij dat schematisch weergegeven. Nadat Gods bemoeienis met de mensheid opnieuw vastloopt bij de torenbouw van Babel, gaat Hij verder met Abraham en Israël. De volkeren staan een tijdlang buiten spel, zonder dat God hen uit het oog verliest. Maar het heil valt hen slechts mondjesmaat ten deel. De grote lijn van Gods werk loopt immers over Israël. Wanneer Israël Gods genade in Christus Jezus verwerpt gaat God naar de heidenwereld en dan komt daar de grote lijn te lopen. Nu deelt Israël slechts mondjesmaat in Gods heil. Wanneer echter de heidenen op hun beurt de Christus verwerpen en Hem opnieuw kruisigen, (wat wordt daarmee bedoeld? JB) keert God weer terug naar Israël. En komt er een eind aan „de tussengeschoven tijd der heidenen”. Volgens de opvatting van ds Koers wordt dan de gemeente opgenomen in de hemel en begint de periode van het '1000-jarig rijk', waarin het gelovig Israël leeft temidden van het klaarste heidendom, dat volledig buiten de genade staat.

Vragen

1 Mijn eerste vraag betreft de uitleg van Luc. 21:24 „totdat de tijden der heidenen vervuld zijn.” Ds Koers gebruikt dit woord om aan te tonen dat de tijden der heidenen om zijn. Nadat de Here lange tijd aan Israël is voorbij gegaan, zie boven, brengt Hij een keer in het lot van Israël. En ds Koers noemt daarbij een datum: 1967. Het jaar waarin Jeruzalem weer in joodse handen is gekomen. Zijn redenering is dan als volgt: „Jezus zegt 'En Jeruzalem zal door heidenen vertrappt worden, totdat de tijden der heidenen zullen vervuld zijn.' Even andersom gezegd: bij het niet meer vertrappt worden van Jeruzalem door de heidenen zit het keerpunt voor de heidenen.”

Ik vind deze redenering niet kloppen. Niet het eerste is voorwaarde voor het tweede, maar het tweede is voorwaarde voor het eerste. Als de tijd der heidenen vervuld komt er een einde aan de onderdrukking van Jeruzalem. Is het daarom juist om de verlossing van Jeruzalem op deze wijze te dateren? Of moet hier gedacht worden aan de echte volledige bevrijding van Jeruzalem aan het eind der tijden, waarbij

we veeleer hebben te denken aan het Jeruzalem dat van boven is?

Gekoppeld aan de bevrijding van Jeruzalem ziet de auteur in de 60'er jaren een snel verval van het christendom, een bewijs te meer dat de tijden der heidenen om is. Ik weet het niet. Het westerse christendom lijkt voor een deel op z'n retour, veel franje valt weg, een louteringsproces is aan de gang, daar steekt wel een stuk gelijk in, maar uit onvervalste hoek wordt ons ook gezegd dat elders in de wereld (delen van Afrika, Korea, de velden wit zijn om te oogsten). En een laatste vraag in dit verband is: is er in Israël sprake van een geestelijk reëel? En dan bedoel ik niet in orthodox joodse richting, maar dan denk ik aan de messiasbelijdende joden, aan de erkenning door het jodendom van Jezus als de Zoon van God. Bedoelt ds Koers dat ook?

2 Wat ik in deze overdenkingen mis is de ook in het Oude Testament steeds meer zichtbaar wordende concentratie op de Verlosser. In de profetische boeken klinkt steeds vaker en steeds duidelijker de teleurstelling door over het verloop van Israëls geschiedenis. Die geschiedenis raakt door de ballingschap definitief in het slop, en ook al keert er een rest terug, er vindt geen herstel plaats van het davidisch koningschap. De rest wordt behouden met het oog op het vervolg dat God geeft: verlossing door de messias die Hij in deze wereld geboen doet worden. En al wordt de tempel herbouwd, de priesterdienst in ere hersteld, alles wijst op de volkomen priester en de volmaakte offerdienst die God geven zal. In deze zin heb ik tenminste de indrukwekkende profetie van Zacharia leren lezen. De zin van de terugkeer uit Babel is het uitzicht dat God geeft op de verlosser die geboren gaat worden.

Er zijn meer vragen te stellen, maar ik wil het bij deze paar opmerkingen laten. Het zijn kritische opmerkingen in opbouwende zin bedoeld, laat dat duidelijk mogen zijn.

Ik heb, ondanks deze kritische kanttekeningen de overdenkingen met aandacht en interesse gelezen. Wie zich wil verdiepen in het thema dat de schrijver aansnijdt, krijgt hier iets aangeboden, wat tot nadenken stemt.

Ds A. Koers, De terugkeer van Jezus Christus, Merweboek Sliedrecht, f 12,50

Elke dag geboeid

Elke dag geboeid. Uit de Schatkamer van de Lijdende Kerk samengesteld door Jan Pit. Gideon, Hoornaar. 411 pp. f 39,75

Dagboeken

Anders dan vele andere Christenen houd ik niet zo erg van Dagboeken. Behalve het bijzondere werk *Daily Light (Licht voor Elke Dag)* dat uitsluitend uit Bijbelteksten bestaat en dat ik

heel geregeld gebruik, staat er geen ander Bijbels dagboek bij me in de kast. Dat is waarschijnlijk een allersubjectiefste zaak. Nu heb ik echter een dagboek gevonden, dat wel eens een geliefd dagboek zou kunnen worden, zelfs bij iemand die niet zo van dagboeken houdt.

Elke dag geboeid, dat net bij de uitgeverij Gideon is uitgekomen, is een keurig gebonden boek met een erg mooie omslag ook, dat dagoverdenkingen geeft van schrijvers uit Cuba, Mozambique, Oeganda, Zuid-Afrika, Rusland, China, Libanon, Egypte, Bulgarije, Roemenië, Soedi-Arabië, Laos, de Comoren en Iran. Zo staat het op de omslag vermeld. De samensteller Jan Pit is al sinds 1975 bij Stichting Open Doors werkzaam; daarvoor werkte hij met zijn vrouw acht jaar in Laos.

De schrijvers

De oprichter van Open Doors Anne van der Bijl geeft in een uiterst kort voorwoord ieder het advies: „Lees dit boek. U luistert dan naar mensen die mijn eigen leven geraakt en zeer beïnvloed hebben.” In de maand januari gaat dat om Irina Ratoesjinskaja uit Rusland, die zeven jaar in een werk-kamp heeft gezeten en daarover een „ontroerend boek geschreven heeft”. Gerhard Hamm komt eveneens uit Rusland en „heeft vele jaren doorgebracht in gevangenschappen en strafkampen in Noord-Siberië”. Constantin Caraman is een Roemeen die drie maal voor zijn geloof gevangengezeten heeft, meldt de inleiding. Voor wie zich enigszins actief met de kerk achter het voormalige IJzeren Gordijn heeft beziggehouden is vermoedelijk tenminste een van deze drie namen bekend.

Dat is wellicht anders voor de twee schrijvers die de overdenkingen voor de maand februari verzorgen: Li An en Samuel Lam, beiden uit China. Van de eerstgenoemde staat echter vermeld dat hij „vanwege zijn bekendheid in China verzocht heeft niet zijn eigen naam te publiceren”. (Dus weten we het niet zeker!) Ik moet eerlijk bekennen dat de twee Libanese schrijvers die voor de bijdrage van maart tekenen me onbekend zijn, hetgeen ook geldt voor de drie Cubanen die voor bijdragen in april zorgen. (Ze schrijven echter alle drie onder pseudoniem, dus wat wil je!) De schrijver voor de maand mei is echter ook onder ons bekend: de Iraanse predikant Mehdi Dibaj die vorig jaar in het nieuws kwam doordat hij wegens geloofsafval (45 jaar tevoren!) ter dood veroordeeld werd, onder grote internationale druk echter vrijgelaten werd en vervolgens door onbekenden vermoord werd. Ook een deel van zijn pleidooi voor de rechtbank staat in getuigenisvorm in het boek afgedrukt. „Hoewel hij gestorven is, spreekt hij nog.” Een broeder en zuster uit Mozambique schrijven onder schuilnaam maar de Zuid-afrikaanse Grace Dube vermeldt eigen

naam. „Haar man is in Soweto met messteken om het leven gebracht. Deze zwarte evangelist predikte een boodschap van vergeving.” luidt de inleiding. Dr. Joseph Ton uit Roemenië is wellicht geen onbekende voor menige lezer en dat geldt wellicht ook voor Oswaldo Magdangal, Filipijns prediker die in het fel-islamitische Saoedi-Arabië over het Evangelie sprak en ternaauwernood de strop ont-kwam. Hij is op uitnodiging van 'Open Doors' in ons land geweest. En nog een groot aantal anderen die uit alle delen van de wereld komen en spreken vanuit een context van verdrukking en intimidatie, in voormalige of huidige Communistische of Islamitische gebieden.

Vermetel om te recenseren

Als men vraagt: geef eens 'n kritische recensie van de inhoud, dan vind ik dat moeilijk en feitelijk zelfs vermetelheid om zoiets te proberen. Geef als recensent eens een beoordeling van de rede die Stefanus hield! Dit zijn mensen die bereid waren om hun leven te geven voor hun getuigenis en dat in een aantal gevallen ook hebben gedaan! Calvijn kreeg een paar keer het verzoek van toekomstige martelaren om aan hun proeve van belijdenis voor de overheid of op het schavot „theologisch nog wat bij te schaven” en heeft dat konsekwent geweigerd te doen.

„Als de Heilige Geest het u zo ingeeft te zeggen en u daarvoor de dood ingaat, wie ben ik dan om er een letter zelfs aan te veranderen?” Dat ervaar ik hier ook een beetje. Voorzover een mens ooit in dit leven kan zeggen 'op heilige grond te staan', is dit misschien zo'n geval. Achter deze korte stukken ligt een mate van lijden als wij vermoedelijk geen van allen ooit hebben ervaren. De vaak simpele teksten zijn produkten van een aantal ontembare mensen die in heel moeilijke uren de kracht hebben ontvangen om hun Heer niet te verloochenen en zich aan Hem vast te klampen. Alleen daarom al is dit boek van een andere, hogere kwaliteit dan vele, stellig voortreffelijke, dagboeken die we al hadden.

Wat me ook opviel is de 'oecumenisch breedte' van het geheel: hier zijn (nagenoeg allemaal zeer 'evangelikale') mensen aan het woord die uit verschillende geloofsgemeenschappen stammen en het is een verademing te zien hoe diep hetgene is wat hen en ons vereent en hoe afwezig is wat hen eventueel van ons mocht scheiden op punten van doop, van eindtijdverwachting of van Israël-visie. Dat is volstrekt afwezig!

Mehdi Dibaj

Om een indruk te geven van de inhoud, citeer ik de bijdrage van de Iraanse Mehdi Dibaj die onder geweldige druk stond om tot de Islam terug te keren. Op 25 mei staat het volgende,

dat ik in zijn geheel overneem:

*Here, tot wie zullen wij heengaan?
Gij hebt woorden van eeuwig leven.
(Johannes 6:68)*

Mehdi Dibaj, tijdens zijn verdediging (4)

„Ze zeggen: 'Keer terug!' Maar naar wie kan ik terugkeren uit de armen van mijn God? Is het goed te aanvaarden wat de mensen zeggen, in plaats van het Woord van God te gehoorzamen? Ik wandel nu al zo'n vijfenveertig jaar met de God van wonderen. Zijn goedheid is mij als een schaduw, en ik ben Hem voor zijn vaderlijke liefde en bezorgdheid enorm veel verschuldigd.

De liefde van Jezus heeft mijn hele wezen gevuld en ik voel de warmte van zijn liefde in elke cel van mijn lichaam. Deze geloofsbeproeving is hiervan een duidelijk voorbeeld. De goede en vriendelijke God beproeft ons, om ons op de hemel voor te bereiden. De God van Daniël, die hem en zijn vrienden in de vurige oven beschermd, heeft ook mij beschermd in de negen jaar die ik in de gevangenis heb doorgebracht.

Alle kwaad dat mij is overkomen, blijkt goed voor mij te zijn. Ik heb er baat bij, zelfs zozeer, dat het me met vreugde en dankbaarheid vervult.”

Hier spreekt Stefanus, of Polycarpus of Latimer of Ridley, een tweetal Anglicaanse martelaren uit de zestiende eeuw, of een op de brandstapel gezette Reformatorische geloofsgetuige. En de wereld was hen niet waardig.

Nog een ander boek

Wel heb ik een paar kleine onjuistheden ontdekt. Zo moet de op 30 april vermelde Nijole Sadunarte zijn Nijole Sadunaite en ze is geen Russin maar een Litouwse gelovige. (Ze hebben daar in Litouwen lang genoeg tegen de Russische overheersing geageerd om hen nu geen Russen te kunnen noemen!) Die Nijole Sadunaite is, samen met een groot aantal anderen, schrijfster van een aantal bijdragen in een ander, al eerder bij Gideon uitgekomen boekje. *Licht van achter het Gordijn* is van vergelijkbare strekking en het is nog steeds in de handel; het kost f 7,50 en dat is een afgeprijsd bedrag. Mijn vrouw Anke en ik hebben dat destijds voor Gideon vertaald omdat we er zo van onder de indruk waren. Wie dit Dagboek leest en onder de indruk is en meer van deze geloofsgetuigenissen weten wil, of dit dagboek vanwege de prijs niet koopt, maar toch wel meer wil weten, is bij dezen verwezen naar dat andere boekje. Het IJzeren Gordijn is inmiddels naar de schroothoop der geschiedenis verwezen, maar het geloof dat deze mensen overleefde hield is geenszins verouderd of achterhaald. Zowel het oude als het nieuwe boek beveel ik van harte bij u aan.

Pieter van Kampen



Anneke Elzinga

Lieve Bart en Rineke,

Het deed me goed dat jullie vorige week met jullie probleem bij ons kwamen. Ik heb die avond niet zoveel gezegd, het is ook moeilijk om direct te reageren. Het gaat mij altijd beter af op papier. Vandaar deze brief. Er wordt ons regelmatig gevraagd hoe het met jullie gaat. En wij zeggen dan steevast 'prima'. Want we waren er blij mee dat jullie zo met alle kerkelijke zaken meeleefden. De gespreksgroep, het jeugdwerk, het jongerenkoor. Maar toen we na jouw verjaardag, Bart, nog even met jullie alleen waren, schoot je er op uit, dacht ik. Je zei dat je wat geloofszaken betreft nog steeds erg onzeker bent. Bram, je tweelingbroer, en vrienden waarmee jullie in het jeugdwerk zitten, stralen iets uit wat jij mist, zei je. Papa en ik hebben daar op de terugweg nog over gepraat. We kwamen tot de conclusie dat het voor jou altijd al moeilijk is geweest om je kritische geest te onderwerpen aan de boodschap van het Evangelie. Maar dat je niet de enige bent die daar moeite mee heeft. Gelukkig heeft de bijbel oog voor mensen met kritische vragen. Lees sommige psalmen er maar op na, en Job niet te vergeten. Maar we kregen de indruk dat jullie er echt aan werkten om een geloofsgemeenschap in het klein te zijn. Dus susten we onszelf met de gedachte dat het wel goed zou komen. Daarom overviel het me toch wel, vorige week. Toen jullie allebei zeiden dat het geloof niets meer voor jullie betekende. Kijk, we spreken weleens ouders waarvan de kinderen niet meer naar de kerk gaan. „Maar“, zeggen ze dan „gelukkig geloven ze nog wel“. Ik

denk dan altijd bij mezelf: „Dat is een gemakkelijke doodoener om pa en ma te sussen.“ Nû, na het gesprek met jullie, denk ik: „zeiden ze dat nog maar“. Want jullie waren zo eerlijk om het naakte feit te noemen. Niet meer naar de kerk. Geen geloof meer ook. Jullie mogen wel weten dat ik een paar dagen behoorlijk van de kaart ben geweest. Ik zag steeds het beeld voor me van het moment dat opa jou en Bram doopte, Bart. Het greep me keer op keer aan. Nu kom ik langzaam tot de conclusie dat ik er ook troost uit kan putten. Als jullie ons al zo lief zijn, dat we alleen maar het allerbeste voor jullie willen, hoeveel te meer moet dat met de Here zo zijn. Hij heeft jullie gewild. In aanleg en karakter zo gemaakt als jullie zijn. En nu lopen jullie van Hem weg. Ik denk dat Zijn verdriet groter is dan het mijne. En dat Hem er alles aan gelegen is, jullie terug te krijgen. Ik zou alleen dit tegen jullie willen zeggen: „Doe de bijbel niet voorgoed dicht. Laat de Here nog eens aan het woord. Het is de beste manier om er achter te komen wie Hij voor jullie wil zijn. Ik ben bang dat het anders zo'n woestijn wordt in jullie leven. Zo'n uitzichtsloze troosteloosheid.“ Nu schiet mij het verhaal te binnen, van die herder, die op zoek gaat naar zijn verdwaalde schaapje. Zie je het plaatje nog voor je in de kinderbijbel? Ik begrijp nu zo goed waarom de Here Jezus dit verhaal vertelde. Reken er maar op dat die herder er is en nog altijd verdwaalde schapen zoekt.

Mama



Zijspiegel

Wie was David? De vraag werd me gesteld door een student, naar aanleiding van een incident in het Israëlische parlement, waar de heer Perze gezegd had geen waardering te hebben voor alles wat David op de grond en het dak had gedaan. Ik had hem al bijna een gebrek aan algemene ontwikkeling verweten, toen ik opeens aan de oom van mijn moeder moest denken.

Deze was ruim tachtig jaar geleden ouderling in de Gereformeerde Kerk op Marken en werd, wanneer geen dominee beschikbaar was, er vaak op uitgestuurd om aan de VU hoogleraren over te halen een zondag op Marken te preken. Meestal had hij succes. Maar bij een van die bezoeken werd hem gevraagd of hij dan niet een keer college wilde geven. Hij nam de uitdaging aan en stond opeens in een zaaltje met studenten aan wie hij toen de vraag voorlegde: wie was David? De antwoorden liepen uiteen van een groot koning tot een rokkenjager. Oom Elbert antwoordde dat ze allemaal gelijk hadden, maar het belangrijkste waren vergeten: David was een man naar Gods hart. Niks mythologie, niks dichterlijke verhalen. Gewoon een levend mens van Gods welbehagen. En ik, die oom Elbert in zijn nadagen nog heb gekend, kan me voorstellen hoe hij daar in zijn Marker dracht met z'n bijna twee meter achter de kathedraal heeft gestaan. In z'n ogen, gewend aan het turen over zee, de verwondering over Gods liefde voor de mensen. Dat verhaal heb ik de aanstaande socioloog als antwoord gegeven.

Klaas de Jong

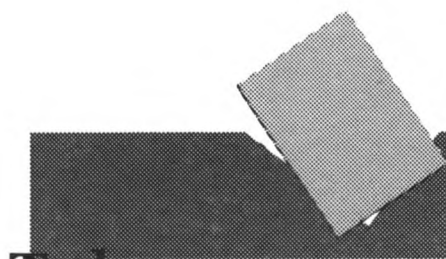
Dit kostelijke artikel lezen we in 'HORIZON', Samen op weg-blad voor Amsterdam en Amstelveen. Aan zo'n verhaal hebben wij niets toe te voegen!

Enschede

O. Mooiweer

lente

nog maar net ontwaakt uit benauwde dromen,
word ik onthaald op gezang uit de bomen,
en door het raam van nummer tweehonderdzeven
hoor ik de kleinste een zangsolo geven –
terwijl ik versuft aan de dag lig te wennen,
zijn vogels en kinderen de Heer aan 't verwennen.



Terloops

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Hendrik van Bommel (2)

Tijdens zijn verblijf in het fraterhuis legde Hendrik van Bommel de basis voor zijn verdere werk. Ik wees er al op, dat hij via een vriend van Luther had gehoord. Hij stond in Utrecht niet alleen en had o.a. veel contact met de rector van de school, Hinne Rode, die in 1522 een reis naar Wittenberg maakte en als gevolg hiervan in dat jaar werd ontslagen.

In datzelfde jaar voltooide Van Bommel een belangrijk werk. Hij was toen al twee jaar student in Keulen. Uitgaande van zijn stelling, dat de bijbel door iedereen moest worden gelezen, verzorgde hij een vertaling van het evangelie van Mattheüs. De complete bijbelvertaling van Luther verscheen een jaar later. In dit boekwerk is ook een groot aantal verklarende aantekeningen opgenomen. In 1872 werd het boek tijdens een verkoping 'ontdekt'. Een exemplaar bevindt zich thans in de universiteitsbibliotheek van Utrecht. Later kwam het boek terecht op de lijst van verboden boeken.

Het eerste verboden boek

In 1523 verscheen er een ander boek van Van Bommel. De titel was „Summa der Godliker Scrifturen, oft een duytsche Theologie, leerende ende onderwijsende alle menschen wat dat Christen ghelove is, waer door wi allegader salich worden, ende wat dat doepsel beduyt, nae die leeringe des heiligen evangelij ende sinte Pauwels epistelen. Item een corte informacie, hoe dat alle staten der menschen sullen leven, nae dat Evangelium, einde sinte Pauwels leeringe.”

In de eerste uitgave wordt de titel iets korter vermeld, maar op de titelpagina zijn wel drie mannenfiguren te zien. Ze stellen drie geleerden voor. De eerste is een 'onwetende godgeleerde', die over de bijbel heen praat; de tweede is een geleerde, die in de bijbel zoekt. De derde is iemand (een frater?), die anderen aanwijst wat in de bijbel is geschreven.

In het boekje worden, zoals uit de titel blijkt, weergegeven de grondbeginzelen, die zijn ontleend aan de bijbel, en die uitgangspunten zijn voor een godsdienstige levensbeschouwing.

Voordat Van Bommel het genoemde boek in het Nederlands liet verschijnen, had hij reeds een Latijnse uitgave verzorgd.

Op 23 maart 1524 werd het boek 'Summa...' verboden en daarmee werd het het eerste verboden boek in ons land. In het betreffende plakkaat wordt er op gewezen, dat een aantal drukkers boeken en boekjes drukte, die wel niet stonden op naam van Luther, maar die toch de gedachten van Luther naar voren brachten. Wie het boek bezat, moest het vernietigen.

Van Bommel zelf wilde beslist geen Lutheraan worden genoemd. In een brief van 2 januari 1522 aan een vriend in Parijs schreef hij, dat hij het eens was met wat Luther schreef, maar dat dat niet betekende, dat Luther hem het geloof kon schenken.

De drukker van het boek

Het boek werd gedrukt door Jan Seversz. te Leiden. Deze had een drukkerij aan de Hooigracht en daar verzorgde hij verschillende uitgaven, o.a. voor schrijvers uit Utrecht. Hoe Van Bommel met Seversz. in contact is gekomen, is niet bekend. Zeker is, dat de laatste contacten onderhield met de in Antwerpen wonende drukker Willem Vorsterman, die in 1528 een bijbel drukte in de Nederlandse taal. Vorsterman werd evenals Van Bommel geboren in Zaltbommel en ze waren ongeveer even oud. Er is niet zoveel fantasie voor nodig om te veronderstellen, dat beide Bommelaars na hun vertrek uit de stad contacten met elkaar hebben onderhouden, vooral omdat beiden ontevreden waren over de kerkelijke situatie. Vorsterman heeft zich bij het drukken van 'zijn' bijbel voor een deel laten leiden door de door Luther enkele jaren eerder verzorgde bijbel, maar hij was zo slim om ook alle heiligen in de bijbel op te nemen. Zijn uitgave is nooit echt verboden geweest. De drukker Seversz. drukte dus het boek van Van Bommel. De autoriteiten gingen al spoedig op zoek naar de drukker. Namen van schrijvers en drukkers werden in die tijd vaak niet in boeken vermeld. Het opsporen van drukkers was echter eenvoudiger dan het zoeken naar schrijvers. Seversz. moest uit Leiden vluchten, hoewel hij aanvankelijk dacht bescherming in de stad te zullen krijgen. Hij vestigde zich daarna in Utrecht en hij werd er tegen betaling zelfs vrij burger. Later moest hij de stad echter toch verlaten en toen ging hij in Antwerpen wonen.

Het verdere leven van Van Bommel

Na zijn verblijf in Keulen heeft Hendrik van Bommel nog een aantal jaren in Utrecht gewoond. In 1536 werd het echter te gevaarlijk voor hem en toen ging hij, na een bezoek aan Luther in Wittenberg te hebben gebracht, in de buurt van Kleef (Duitsland) wonen. In 1543 werd hij predikant in Wezel. Hij had nog niet zo lang daarvoor de rooms-katholieke kerk vaarwel gezegd. In verband met zijn bezwaren tegen de Augsburgse Confessie kreeg hij in 1554 problemen met de hertog van Kleef – de overheid had het toen in de kerk voor het zeggen – en in 1557 werd hij zelfs als predikant ontslagen.

In 1570 is hij in Duisburg overleden. Concluderend kan worden gezegd, dat Hendrik van Bommel een kerkhervormer was en veel heeft mogen betekenen voor het protestantisme in ons land.



Tussen kerk en keuken

Margreet Maljers-Koers, Alkmaar

'Favorite things'

„Ik zeg tegen hem: Jan Peter, morgen is de mist weer weg”, vertelde mijn tante, die onverwacht met mijn oom langskwam.

Het was vrijdagmorgen en mijn man was thuis. Hij had een vrije dag genomen.

Gezellig... gezellig... gezellig.

Zorgeloos liet ik iedere gedachte aan werk liggen met de zekerheid dat het stof, dat ik die dag weg had willen halen, er zaterdagmorgen ook nog zou liggen. Huishoudelijk werk biedt vastigheid.

Mijn tante had het over mijn jongste broer, die vroeger in zijn vrije tijd mijn vader hielp in de bakkerij en met een auto rondreed om winkels te bevoorraden. Voor kinderen van middenstanders is meehelpen in de zaak vaste prik. Er was altijd wel werk en achteraf denk ik dat we er niet beroerder van zijn geworden.

„Hij zag er zo moe uit. Ik dacht dat hij somber werd van dat kille weer, maar hij keek me verbaasd aan: 'Tante, heerlijk toch... ik vind mist juist zo fijn. De wereld is dan zo lekker klein.'” Mijn tante glimlachte bij de herinnering. Het is wonderlijk waar mensen van kunnen houden. Wat de een fantastisch vindt, ervaart een ander als een ramp. Na hun vertrek peinsde ik over dat feit en merkte dat ik uit de losse pols zo tien dingen op kan noemen die ik bijzonder prettig vind:

Rijp op de struiken voor het raam.

Langs het strand lopen in de storm.

De eerste katjes van de elzen achter in de tuin plukken. Kijken naar de koolmeesjes op een touw met pinda's dat voor het raam hangt. Een ontzettend grote appeltaart bakken. 's Morgens vroeg puzzelen, als het eigenlijk niet mag omdat er nog zoveel werk ligt.

Pianospelen om twaalf uur 's nachts.

(We hebben gelukkig een vrijstaand huis.) Op een regenachtige zondagmorgen na kerk en koffie een stuk rijden. Sparappels zoeken in de duinen bij Schoorl. Een eind lopen met man, kinderen, of een vriendin. Het bordje 'Alkmaar' als we van vakantie terugkomen.



Een boek lezen dat ik al tien maal gelezen heb.

Alstublieft. Twaalf zijn het er zelfs. Ik kan moeiteloos doorgaan tot twintig en dan laat ik de wezenlijke dingen nog liggen. Zijn er dingen waar ik een bloedhekel aan heb?

Ja, nou en of:

Een kind dat wil douchen als ik net de badkamer een goede beurt heb gegeven. Ik ben in staat om ze een dag uit de badkamer te weren. Boodschappen vergeten. Boeken te laat terugbrengen naar de bibliotheek. Een koor dat bij een lievelingslied een terts lager tweede stem zingt. Daar word ik echt razend om. Dan vlieg ik naar de radio of de tv toe en zet hem uit. Een kat die tussen de slaplantjes graaft. Een mes dat piept op een etensbord. Postzegels die op zijn als ik iets moet versturen. Beschaafd vloeken in een amusementsprogramma: dat maakt me woedend. Vind ik erger dan iemand die denkt een reden voor vloeken te hebben, want die kun je er tenminste nog op aanspreken. In de verkeerde rij staan bij de kassa van de

supermarkt. Een spoeltje garen dat op is bij de laatste naad die ik moet naaien.

Om maar eens wat te noemen...

In de preek van afgelopen zondag had de dominee het over het 'dankbaar zijn voor de kleine genoegens en die dank ook uitspreken tegen de Here God'.

Daar schiet ik tekort in. Zeker als ik me realiseer hoeveel dingen er zijn die ik als fijn ervaar... Daar vallen de vervelende dingen bij in het niet.

Het gevoel dat je krijgt bij fijne dingen duurt doorgaans ook langer dan de kortstondige wrevel bij vervelende zaken.

Nu ben ik eigenlijk zo benieuwd naar wat andere mensen heel leuk of heel vreselijk vinden.

Vraag me niet waarom, want daar heb ik geen idee van.

Misschien gewoon wel nieuwsgierigheid.

En vinden mensen die geloven andere dingen leuk dan mensen die niet geloven?

Ik zal er wel niet achter komen. Toch jammer!



Jeugdhoekje

Waar in de meeste kerken aandacht aan wordt besteed, dit jaar op 12 maart, kun je ontdekken door deze puzzel op te lossen. Op de eerste rij ontstaat dan het antwoord.

Achter de omschrijving staan de letters, in de verkeerde volgorde, die je moet gebruiken.

1. Koop je bij de bakker
2. Bijenhouder
3. Verlang je naar drinken
4. Mag je sommige dingen niet eten
5. Vrucht
6. Wordt brood van gebakken
7. Koop je bij de slager
8. Gave aan God
9. Vader of moeder
10. Water uit de wolken
11. Visbeen
12. Het wit van een ei
13. Broodbeleg gemaakt van vlees
14. Moet gebeuren na het eten
15. Soort vis
16. Klein ei
17. Niet overdag
18. Land waarop gewassen groeien
19. Graansoort
20. Smeer je op brood
21. Je krijgt iets meer
22. Idee
23. Middagmaal

R O B O D
K R E I M
S T R O D
T I E D E
L E P A P
G A N A R
L E V E S
F E F O R
D R O E U
N E G E R
T A R A G
T W I E I
S T W O R
F W A A S
L S O C H
J E T I E
T C N A H
K R A K E
G R O E G
T O B E R
T R A X E
V A L I N
R I E D N

De oplossing van de vorige maal was: Dagpauwoog, grote vuurvinder, duinparelmoervlinder en citroentje.

G. Wijkhuizen-van Vuuren



Ned. Geref. Kerk van Hardinxveld-Giessendam

Ds. H.J. Zuidhof, predikant van de gemeente Marknesse (NOP), heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Baarn/Soest (RECTIFICATIE!)

De bevestiging en intrede van ds. M. Janssens zal plaatsvinden in een dienst, waarin voorgaat ds. J.D. Smit, predikant van de gemeente Apeldoorn. De dienst wordt gehouden op zondag 12 maart a.s. in de Emmakerk aan de Regentesselaan in Soestdijk. Aanvang van de dienst: 12.00 uur.

Ned. Geref. Kerk van Utrecht

De regio Utrecht heeft in zijn vergadering van 16 febr. jl. besloten preekconsent te verlenen aan de heer A. Beeftink. Zijn adres is: Warande 68, 3705 ZE Zeist, tel.: 03404-56244.

Ned. Geref. Kerk van Zaanstreek-Centr.

Sinds 1 maart jl. berust het scribaat bij: Mevr. M.A.J. Knikker-de Jong, Fresiasstraat 34, 1521 WT Wormerveer, tel.: 075-214382.

Ned. Geref./Chr. Geref. Kerk van Almere

Konferentie samenwerking NGK-CGK

'Eenheid en verandering' is het thema voor de ambtsdragerskonferentie NGK/CGK op zaterdag 13 mei in Almere. Deze vierde landelijke bijeenkomst sinds 1980 wordt belegd in opdracht van het Landelijke Samenwerkingsoverleg. Uitgenodigd zijn vooral kerkeraaden van plaatselijke gemeenten die enigerlei van samenwerking en/of kanselruil praktiseren of beogen. Het doel van deze konferenties is om elkaar te helpen bij het leiding geven aan het samenwerkingsproces.

We willen op 13 mei samen in gesprek over het thema: 'Eenheid en verandering'. Als gemeenten uit verschillende kerken eenheid in Christus ontvangen vraagt dat om veranderingen. Maar die veranderingen komen niet altijd even makkelijk tot stand. Verschillende samenwerkingende kerken zullen plenair en in workshops verhalen over hun plaatselijke samenwerking, de vreugden en de moeiten daarbij. Drs. W.H. Dekker, docent sociologie en organisatiekunde, en drs. A.G. van de Weerd, docent organisatie en management, beiden ver-

bonden aan De Vijverberg-Felua te Ede, zullen daar op reageren en met een plan van aanpak komen. We willen op 13 mei om 10.30 uur beginnen en 's middags om 15.30 uur sluiten. Kerkeraden ontvangen dezer dagen uitnodigingen. Aanmelding voordien is noodzakelijk. Wie ook een uitnodiging wil ontvangen met opgaveformulieren dient zich te melden bij: H. van Blijderveen, Van Eesterenplein 64, 1333 KP Almere. Tel./fax 036-5321432.

Ned. Geref. Kerk van Voorthuizen

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. W.J. van der Linde, predikant van de gemeente Ede.

Direct na de ramp organiseerden mennonitische kerken in de omgeving van Kobe een speciale hulpbrigade. Andere denominaties sloten zich bij hen aan. Iedere hulpverlener droeg een badge met de tekst: „Ik ben uw voet. Wat u ook nodig heeft, ik ben er om u te helpen. Mennonitische Rampen Hulp.” De brigade heeft warme maaltijden gekookt voor de vele mensen die op straat moesten bivakkeren. Weken achtereenvolgens is water aangevoerd. Een groot aantal kerken heeft haar deuren voor de daklozen geopend. Pastorale werkers stonden klaar om met de slachtoffers te praten en hen te begeleiden.

Op wonderlijke wijze bleef de kerk van pastor Ojima in het centrum van het getroffen gebied overeind terwijl alle omringende huizen in puin lagen. Hij ving de mensen uit de wijk liefdevol in zijn kerk op. In het getroffen gebied stonden 260 kerken, waarvan er 10 zijn verwoest. Tientallen kerken zijn echter vanwege instortingsgevaar niet meer te

gebruiken. Volgens een rapport van 24 januari is van 30 christenen bekend dat ze zijn omgekomen. Verwacht wordt dat het gemeentelven van de christenen in Kobe pas over enkele maanden weer hervat kan worden. Veel wegen zijn nog onbegaanbaar en op zondagen is de drukte op straat extra groot. De Global Mission, die in dertig kerkern in Kobe was gepland, gaat gewoon door. De gemeenteraad van Kobe is akkoord gegaan met een voorstel van de Billy Graham Evangelistic Association om het puin van een halve wijk met bulldozers te verwijderen om ruimte te maken voor de open air-vertoning van de satellietcampagne. Graham verwacht een grote opkomst omdat met name veel jongeren met vragen over de toekomst zitten.

De Japanse EA publiceerde in een speciale editie de recente statistieken van de ramp. Er zijn in totaal 5090 doden te betreuren, 25.000 gewonden, 300.000 daklozen en 50.000 verwoeste huizen en gebouwen. (ea-pers)



Onder andere(n)

Open dag Reform. Hogeschool Zwolle

Op zaterdag 11 maart a.s. houdt de Reformatorische Hogeschool te Zwolle haar jaarlijkse *Open Dag*. De hogeschool verzorgt door de overheid erkende opleidingen tot godsdienstleraar op zowel tweede- als eerstegraads niveau! Ook kan men een eenjarige Vormingscursus volgen voor toerusting tot kerkelijk werk. Belangstellenden kunnen desgewenst een of meer colleges volgen om zich een indruk te vormen van de lespraktijk.

De Open Dag wordt gehouden in het gebouw van de Prins Johan Friso-school, Jan Buschstraat 6 te Zwolle-Noord. *Aanvang: 10.00 uur. Wilt u meer informatie? Tel. 038-541076.*

Reformatorisch Reveil

Het Reformatorisch Reveil organiseert van 8 t/m 10 juni op 'De Bron' in Dalfsen opnieuw een conferentie over herstel en vernieuwing in de kerk. Centrale vraag is: 'Kan Jezus ook in deze tijd water in wijn veranderen?' 'Is er reden te verwachten dat God nieuwe dingen doet in kerk en samenleving?'

De conferentie is bedoeld voor predikanten, theologie-studenten, ambtsdraggers en andere geïnteresseerden. Sprekers zijn: dr. A. Noordegraaf, drs. W.G. Rietkerk en drs. W. Dekker. Informatie: Tel.: 01832-1904.

Japanse christenen helpen slachtoffers aardbeving

KOBE – De aardbeving die op 17 januari eenvijfde van de Japanse stad Kobe in puin legde en de infrastructuur totaal ontregelde, heeft ook kerken en christelijke groepen niet onberoerd gelaten.

*Geloofd zij God met diepst ontzag
Hij overlaadt ons dag aan dag
met Zijne gunstbewijzen.*

GRÉ JANSEN
16 maart 1955

COR SCHEPEN
16 maart 1995

3768 BL Soest
Gentiaanlaan 11

STUDIEDAG

Nederlands Gereformeerd Seminarie

Op **zaterdag 1 april 1995** houdt het Nederlands Gereformeerd Seminarie een Studiedag. Deze bijeenkomst wordt gehouden in Amersfoort, gebouw Filaethes, Havik 27. De aanvang is 10.00 uur.

Sprekers zijn:

- Prof. Dr. A. Th. van Deursen, over 'Gemeenteopbouw in de 17e eeuw';
- Ds. J. Stuy, over 'De primaire functie van het Woord Gods'

Na de referaten is er zoals gebruikelijk gelegenheid tot discussie.

Voor koffie en een koffiemaaltijd wordt gezorgd. Belangstellenden zijn van harte welkom.



ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK



Kaderweekend '95

Na het enthousiasme van de deelnemers van vorig jaar kon een vervolg niet uitblijven: van 24 t/m 26 maart 1995 organiseert het NGJ voor de tweede maal het kaderweekend.

Dit weekend is bedoeld voor jongeren die verantwoordelijk zijn of worden voor een jeugdgroep of -vereniging. Op een vereniging gaat niet alles vanzelf: organiseren, Bijbelstudies voorbereiden, met elkaar omgaan, een onderwerp bespreken. Daarover spreken we op het kaderweekend. Vanuit het NGJ willen we de deelnemers wat ideeën en vaardigheden aan de hand doen, waarmee hun vereniging kunnen verbeteren.

Ben jij actief binnen je jeugdvereniging of -groep? Kom dan naar het kaderweekend! Het kost f55,-. Maar omdat je binnen je kerk actief bent, kun je vast (een gedeelte van) dit bedrag van je kerkeraad krijgen. We hebben de kerkeraad er ook een brief over gestuurd.

Opgave &
informatie:

Joke Camfferman
Valreep 30A
1186 VZ Amstelveen

Tel: 020-6439676

De beste voorbereiding op een studie aan het HBO of de universiteit

Wat Ritzen ook doet... doe eerst de EH!

Minister Ritzen snijdt diep in de onderwijsbegroting. Dat heeft consequenties voor toekomstige studenten. Beurzen worden lager, de studieduur wordt wellicht korter. En misschien heeft hij wel meer plannen in 't verschiet. Maar wat de minister ook beslist... doe in ieder geval eerst de EH voor je gaat studeren aan het HBO of de universiteit. Want dat is nu belangrijker dan ooit!

'n Principiële en praktische basis
Nergens slaat de verwereldlijking zo hard toe als in het hoger en wetenschappelijk onderwijs. Dus is het voor jou als christen-student niet eenvoudig om staande te blijven. Het Basisjaar is dan

een prima voorbereiding op een vervolgstudie. Met veel aandacht voor verdieping en versterking van je geloofsleven. Maar ook de praktische kanten van studeren komen ruimschoots aan bod. Kort gezegd leer je principieel studeren op de EH. En dat is met het oog op allerlei ontwikkelingen van levensbelang.

Creatieve oplossingen

Om een studie aan de EH financieel mogelijk te maken is er een aantal crea-

tieve oplossingen bedacht. Daarover vertellen we je graag meer tijdens de Open Dag op zaterdag 22 april. Als je nu al vragen hebt, bel dan met ons secretariaat. Vraag in ieder geval de studiegids aan!

*Bezoek de Open Dag
op zaterdag 22 april.*

Stuur mij meer informatie

Ja! Ik ben geïnteresseerd in het Basisjaar van de EH. Stuur mij daarom snel de studiegids.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Bon uitknippen en opsturen naar:
EH, Antwoordnummer 151, 3800 VB Amersfoort



**evangelische
hogeschool**

Postbus 957 - 3800 AZ Amersfoort
Telefoon 033-621731, Giro 23456



De EH. Een gulden jaar dat je niet mag missen!